

Läs för mig!

Sagan som pedagogiskt verktyg inom
småbarnspedagogiken

Eva Ann-Charlott Reinholm

Examensarbete för Socionom (YH)-examen

Utbildning till Socionom

Vasa 2022

EXAMENSARBETE

Författare: Eva Ann-Charlott Reinholm

Utbildning och ort: Socionom YH, Vasa

Inriktning: Småbarnspedagogik

Handledare: Susanne Jungerstam

Titel: Läs för mig! - Sagan som pedagogiskt verktyg inom småbarnspedagogiken

Datum: 16.05.2022 Sidantal: 48

Bilagor: 1

Abstrakt

Syftet med mitt arbete är att undersöka hur sagan används som pedagogiskt verktyg inom småbarnspedagogiken med syfte att stimulera och främja språkutvecklingen hos barn mellan ett och fem år. Frågeställningarna berör hur pedagoger använder sagan, varför vissa metoder väljs och om sagan och boken kombineras med andra metoder.

Arbetets teoretiska ram lyfter fram högläsningen, boksamtalen, dialogisk läsning, visuellt berättande och vidarearbete med sagan och boken. Genom högläsning väcks barns nyfikenhet, stimulera fantasin, utvecklar barns inre bilder, stimulera ordförrådet, ordförståelsen samt hur använda ord och meningar i olika sammanhang. Barn lär sig även hur talspråket och skriftspråket låter och kan låta olika. Genom boksamtal får barn en bredare förståelse om det lästa, olika begrepp, uttryck, bilder och handlingar genom att diskutera och reflektera tillsammans i grupp om det lästa. Dialogisk läsning, samtal under läsandets gång stimulerar fantasin, förståelse och utvecklar barns perspektiv och synsätt genom att fundera och känna igen sig. Visuellt berättande är när rekvisita används för att göra sagan levande och stimulerar fantasi, koncentration, utvecklar de egna inre bilderna, ordförståelse och språkförståelse. Att vidarearbete av en bok stimuleras språkutvecklingen olika beroende på vad man gör.

Undersökningsgruppen omfattar tre lärare inom småbarnspedagogiken där alla arbetar inom samma enhet men på olika avdelningar med barn i varierande åldrar. Utgående från resultatet kan man se att alla pedagoger anser att boken och sagan är mycket viktig för barns språkutveckling och att man bör läsa högt för barn för att stimulera ordförråd, uttryck, begrepp och språkförståelse men att även att läsning stärker barns sociala färdigheter och koncentration. Alla pedagoger högläser för barn, utför boksamtal varierat beroende av barns ålder och utför dialogisk läsning medan enbart en pedagog använder sig av metoden visuellt berättande. Ingen av pedagogerna arbetar aktivt med att kombinera sagan och boken med andra metoder men nämner att de gärna tar med boken som högläsning om ämnet då de arbetar kring olika teman.

Språk: svenska

Nyckelord: Småbarnspedagogik, saga, bok, läsning och språkutveckling

BACHELOR'S THESIS

Author: Eva Ann-Charlott Reinholm

Degree Programme: Social Services, Vasa

Specialisation: Early childhood education

Supervisor: Susanne Jungerstam

Title: Read to Me! -The Storybook as a Pedagogical Tool in Early Childhood Education

Date 16.05.2022 Number of pages 48

Appendices 1

Abstract

The purpose of my work is to investigate how storybooks are used as a pedagogical tool in early childhood education with the aim of stimulating and promoting language development in children between one and five years. The questions concern how educators use storybooks, why certain methods are chosen and whether the storybook is combined with other methods.

The theory part highlights reading aloud, book conversations, dialogic reading, visual storytelling, and further work with the storybook. Reading aloud raises children's curiosity, stimulates the imagination, develops children's inner images, stimulates vocabulary, word comprehension and how to use words and sentences in different contexts. Children also learn how spoken and written language sound and can sound different. Through book conversations, children gain a broader understanding of what they have read, different concepts, expressions, images, and actions by discussing and reflecting together in groups on what they have read. Dialogic reading, conversations during the reading process stimulates the imagination, understanding and develops children's perspectives and views by thinking and recognizing themselves. Visual storytelling is when props are used to bring the story to life and stimulates imagination, concentration, develops one's own inner images, word comprehension and language comprehension. Further work on a book stimulates language development differently depending on what you do.

The group of respondents included three teachers in early childhood education where everyone works within the same unit but in different departments with children of varying ages. Based on the results, all educators believe that books are very important for children's language development and that children should be read aloud to stimulate vocabulary, expressions, concepts, and language comprehension, but that reading also strengthens children's social skills and concentration. All educators read aloud to children, perform book conversations varied depending on the child's age and perform dialogic reading, while only one educator uses the method of visual storytelling. None of the educators work actively to combine the storybook with other methods, but mention that they are happy to include the book as a reading aloud on the subject as they work on different themes.

Language: Swedish

Key words: Early childhood education, storybook, reading, language development

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Syfte och frågeställningar.....	2
2	Sagens historiska bakgrund	3
2.1	Barnlitteraturhistoria i korthet	4
3	Tidigare forskning.....	4
4	Barns språkutveckling.....	5
4.1	Språklig medvetenhet.....	6
4.1.1	Fonologisk medvetenhet	8
4.1.2	Morfologisk medvetenhet	8
4.1.3	Syntaktisk medvetenhet	9
4.1.4	Pragmatisk medvetenhet.....	9
4.2	Språkstimulerande lärmiljö	9
4.3	Språkstimulerande aktiviteter	12
4.3.1	Samlingen	12
4.3.2	Sång och musik.....	14
4.3.3	Utomhusvistelsen och måltidssituationen	15
4.3.4	Språklekar	16
4.3.5	Barn egna berättelser.....	18
4.3.6	Tecken som stöd	19
5	Bokens pedagogiska syfte.....	19
5.1	Högläsning	21
5.2	Boksamtal.....	22
5.3	Dialogisk läsning.....	24
5.4	Visuellt berättande	24
5.5	Vidarearbete med boken	25
6	Sammanfattning av arbetets teoretiska ram	27
7	Metod.....	29
7.1	Val av metod för datainsamling.....	29
7.2	Urval	30
7.3	Etiska frågor och sekretess.....	31
7.4	Analysmetod.....	31
8	Resultat	32
8.1	Boken och sagan	32
8.2	Högläsning och boksamtal.....	34
8.3	Dialogisk läsning och visuellt berättande	37
8.4	Vidarearbete med boken	38

8.5	Övriga kommentarer.....	39
9	Avslutande sammanfattning.....	40
9.1	Slutsats	42
9.2	Kritisk granskning.....	44
10	Källförteckning	46

Bilagaförteckning

Bilaga 1 Intervjuguide

1 Inledning

I Grunderna för planen för småbarnspedagogik (2018, 42-44) inom området Språkets rika värld står det att barnet ska uppleva att hen blir hörd och att barnets egna initiativ räknas samt att kommunikationsfärdigheter stärks i olika situationer mellan personal och barn. För att skapa språkförståelse bör barn få ta del av varierande texter och dessa ska användas på ett mångsidigt sätt genom att lyssna på sagor, skapa egna sagor, leka med rim och ramsor samt att personalen aktivt ska samtala med barnet för att öka barnets ordförråd och förståelse gällande språket. För att öka multilitteracitet hos barn bör även visuella, auditiva och audiovisuella texter användas men även vid behov ska bilder, tecken och föremål användas för att stöda språket. Barn ska uppmuntras till tal i olika situationer för att förstå språket och hur språket ska användas.

Vidare i Grunderna för planen för småbarnspedagogik (2018) står det att barns uttrycksförmågan ska stimuleras genom att använda språket i olika och mångsidiga situationer för att barnet ska öva på hur hen kan anpassa sitt språk enligt situation och för att lära sig att skilja på det talande och skrivna språket. Personalen inom småbarnspedagogiken bör medvetet stöda barnet genom varierande sånger, sånglekar, läsning och diskussioner samt fundera med barnen kring språket, orden och textens betydelse samt begrepp och ords användning i olika sammanhang för att öka barns ordförråd. Personalen ska väcka intresset för språk hos barnet, både det talade och de skrivna språket för att barnet senare ska klara av att läsa och skriva. Genom ett mångsidigt sätt fundera kring ordets struktur, stavelser och ljud och inte enbart vad ordet betyder.

Alla barn befinner sig inte på samma nivå gällande språkutvecklingen och detta bör beaktas. Varje enskilt barn har rätt att få individuell hjälp och stöd. Språkmiljön bör vara mångsidig, inspirerande och trygg så barn vågar uttrycka sig på varierat sätt och personalen bör då vara kunnig, använda språket på rätt sätt och klara av att inspirera barnet för att hen ska vilja och kunna utvecklas och skapa sin språkliga identitet. (Utbildningsstyrelsen, 2018).

Barns språkutveckling är ett väldigt brett område och många olika faktorer spelar stor roll i hur bra barn lär sig, vill lära sig och stimuleras i alla vardagliga situationer. Personalens egen initiativförmåga inom småbarnspedagogiken har avgörande roll i hur stimulerade och motiverade barn är för att lära sig och detta har inte enbart inverkan gällande språk och språkutveckling utan alla delar inom barns utveckling och lärande. I denna undersökning fokuserar jag på att se på hur sagor och läsning kan användas som pedagogiskt verktyg inom småbarnspedagogiken med fokus på barns språkutveckling och hur metoden kan varieras och användas på olika sätt. Sagor kan ses som en lugn stund där man varnar ner och njuter av närhet och samvaro men genom medvetna och planerade val av den professionella finns det inga hinder hur man kan arbeta pedagogiskt på många olika plan inom småbarnspedagogiken med alla barn. För att få ett bredare grepp om metoden har jag valt att även se på hur språkstimulerande lärmiljön påverkar, vad språklig medvetenhet är och hur man kan kombinera språk med andra aktiviteter för att stimulera barns ordförråd, språkstimulans och språkutveckling.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna undersökning är att undersöka hur sagan används som pedagogiskt verktyg inom småbarnspedagogiken med syfte i att stimulera och främja språkutvecklingen hos barn mellan ett och fem år.

Frågeställningar:

- Hur kan sagan användas som pedagogiskt verktyg inom småbarnspedagogiken för att stimulera språkutvecklingen?
- Varför använder pedagogerna vissa valda metoder inom läsning och sagor?
- Kombinerar sagan med andra metoder och arbetssätt för ytterligare stimulera barns språkutveckling?

Undersökningen är avgränsad till att undersöka småbarnspedagogiken och det som görs där gällande sagor och läsning. Jag har medvetet inte tagit med andra områden såsom familjens roll, fritid osv. då undersökningen skulle bli för omfattande utan koncentrerar mig enbart på småbarnspedagogiken. Fokus i denna undersökning är sagor och läsning men för

att få en bredare bild hur språkutveckling kan stärkas genom att arbeta målmedvetet genom olika metoder som går in i varandra har jag även tagit med och sett på språkstimulerande lärmiljö, språklig förebild och samspelets betydelse.

2 Sagans historiska bakgrund

Som Granberg (1996, 13-14) skriver har sagor funnits redan i flera tusen år men skillnaden mellan dagens sagor och sagor förr var att de nu finns nerskrivna och omarbetade medan de förr berättades ur minnet och fördes vidare från generation till generation. Sagor delas upp i fem olika genrer såsom fabler, folksagor, konstsagor, myter och sägner.

Fabler är sagor som har en sensmoral d.v.s. har en moralisk slutsats och slutar med en visdom för ett lärande och uppfostrande syfte. I fabler är huvudpersonerna oftast djur med mänskliga egenskaper. Fabler är korta och lärande. (Granberg, 1996, 13-14.; Kjersén Edman, 2002, 12-14).

Folksagan berättades förr som underhållning där författare var anonyma och ändrades genom berättarens egen fantasi och minne. Typiskt kännetecken för en folksaga är att det oftast börjar med orden "Det var en gång." Till Europa kom folksagan på medeltiden via arabiska och persiska sjömän, köpmän och soldater och samma saga kan ha många olika varianter beroende på vem som fört vidare den och varifrån denna person hört sagan. Folksagan berättades muntligt fram till 1600-talet varefter den franske sagoforskaren Charles Perrault började samla in och skriva ner sagor som till exempel Askungen, Mästerkatten i stövlarna och Tummeliten som senare kom att ingå i sagosamlingen *Gåsmors sagor*. Även andra språk- och sagoforskare som till exempel bröderna Grimm började samla in och omarbeta sagor i skrift och genom detta uppkom konstsagor. (Granberg, 1996, 14.; Kjersén Edman, 2002, 21-22).

Konstsagor har till skillnad från folksagan alltid en författare, en av den mest kända författaren är H.C Andersen. Konstsagan kan vara inspirerad av folksagan eller en omarbetad version av den och har inte alltid ett lyckligt slut, *Flickan med svavelstickorna* är ett känt exempel på detta. Genom konstsagan vill man även förmedla moraliska budskap och motsatsen till folksagan så benämns platser och tid mera tydligt och i högre grad än

vad de görs i folksagan. Myter handlar om gudar och halvgudar där sagan oftast har ett roligt eller tragiskt slut och sägner är korta historier baserat på händelser i verkligheten men kan även innehålla väsen. (Kjersén Edman, 2002, 30-38).

2.1 Barnlitteraturhistoria i korthet

Barnlitteratur har inte funnits i all tid utan enbart de senaste tvåhundra åren. Granberg (1996, 15-19) skriver i sin bok *Småbarns sagostund* att innan barnlitteratur kom fick barnen lyssna på folksagor, fabler och religiösa texter tillsammans med de vuxna. Dessa berättades muntligen och genom minnet. Under 1700-talet kom de första barnböckerna men dessa var mera läroböcker och omskrivna versioner för vuxna som innehöll texter med utgångspunkten undervisning för att lära barn hur man uppför sig samt religiösa texter. På slutet av 1800-talet kom det mera bearbetade böcker för barn som innehöll rim, ramsor och bilderböcker avsedda för barn, de första svenska bilderböckerna *Barnkammarboken* och *svenska barnboken* var utgivna under 1880- talet. De bilderböcker som innan 1800-talet var mera avsedda för vuxna och liknade faktaböcker. Under 1900-talet förändrades bilderböcker avsedda för barn mycket på grund av att barnens villkor, psykologi och pedagogik växte och väckte intresse samt barnträdgårdsrörelsen växte fram i de nordiska länderna. Även hos författare och konstnärer växte intresset som gjorde att bilderböcker utvecklades och genom att tryckarkonsten utvecklades kunde man nu producera böcker enklare. År 1932 utkom den första svenska pekboken.

3 Tidigare forskning

Jean Piaget (1896-1980) var en schweizisk psykolog, biolog och sociolog. Huvuddragen i Piagets teori är att barnet i sig själv lär sig genom egna handlingar och erfarenheter och att genom upprepningar lära sig att uppfatta hur saker och ting är d.v.s. barn lär sig inte av vuxna utan lär sig själva genom att undersöka omgivningen hen befinner sig i. Han ansåg även att alla barn är lika och utvecklingen sker genom att barn genomgår olika stadier i livet från födseln till vuxen ålder. För att komma vidare till nästa stadie behöver individen utvecklas klart inom den fas hen befinner sig i. Begrepp som Piaget betonar är assimilation

och ackommodation. Assimilation betyder att den nya kunskapen läggs till den redan befintliga och inga ändringar behövs göras hos individen medan ackommodation betyder att den befintliga kunskapen behöver justeras och ändras så den nya kunskapen passar in. (Halpenny & Pettersen, 2015, 176; Hwang & Nilsson, 2019, 67-75).

Lev Vygotskij (1896-1934) var en rysk psykolog och pedagog. Huvuddragen i Vygotskijs teori gällande pedagogiken var att det behöver finnas ett samspel mellan barn och vuxna för att barns ska kunna utvecklas. Han betonar begreppen delaktighet och självstyrning och menar att den vuxne måste vara närvarande, observerande och förstå barnet och hans utvecklingsfas för att klara av att handleda barnet vidare i sin utveckling genom lämpliga utmanande uppgifter antingen individuellt eller i grupp. (Edigius, 1999, 83-84; Svensson, 1998, 32-35).

Enligt Svensson (1998, 34) menar Vygotskij att det sociala samspelet mellan barn och vuxna samt med andra barn har stor betydelse för barns språkutveckling då barnet genom talet förmedlar tankar och gör sig förstådd. För att barn ska klara av att på ett begripligt sätt uttrycka sig krävs ett tydligt och begripligt talspråk och det är genom samspelet som barnet övar och lär sig samt att i varierande miljöer utforska och undersöka som leder till nya tankar och utveckling.

Barn behöver stöd, hjälp och handledning för att lära sig av personer som kan och vet mera. Vygotskij betonar att den sociokulturella delen i barnets liv är en mycket viktig del. Genom naturliga och välbekanta sociala och kulturella interaktioner sker barns utveckling mycket starkt på ett positivt sätt. (Halpenny & Pettersen, 2015, 33-34; Wood, 1999, 36-38).

4 Barns språkutveckling

Barns språkutveckling pågår och fortsätter hela livet. I samtal med barn bör den vuxne tala tydligt, hålla ögonkontakt, lyssna på vad och hur barn pratar, visa ärligt intresse för barns tal, lyssna aktivt, låta barnet tala till punkt och tala till samt med barnet. Lika viktigt är det att läsa, berätta, rimma, sjunga med och för barnet för att ge bredare språkstimulans. För barns språkutveckling och språkstimulans behövs nära kontakt med vuxna, att vuxna använder gester och olika tonfall tillsammans med pratet, sätter ord på saker i vardagen,

nämner händelser och känslor, att de vuxna är lyhörda och lyssnar aktivt på barnet. Även att vuxna för dialog med barnet, läser olika böcker med och utan bilder, korta berättelser och egna berättelser. Även leker olika kropps-, rörelse- och fingerlekar, rim och ramsor, sjunger, använder musik, rörelser, rytm och dans. Mångsidigt och medveten språkstimulans stimulerar alla områden i barnets språkutveckling. (Granberg, 1996, 35-36).

För att klara av att urskilja sagan och läsningen som en enskild språkutvecklande metod vill jag i detta kapitel först se på språkutveckling aningen bredare genom att diskutera vad språklig medvetenhet är, hur språkstimulerande lärmiljön påverkar utvecklingen, olika arbetssätt att arbeta efter för att stimulera barns språkutveckling, pedagogen som språklig förebild och hur dessa påverkar barns språkutveckling. Saga och läsning är en metod i sig själv men genom att även se på det andra i barnets lärmiljö samt skilt på sagan får man ett bredare grepp om hur de olika delarna i och för sig är skilda men även stöder varandra och påverkar varandra i det pedagogiska arbetet gällande barns språkutveckling i sin helhet.

4.1 Språklig medvetenhet

Språket är människans viktigaste egenskap och språkutveckling kan delas upp i fem olika delar och dessa är ljudmässig utveckling, meningsbyggnadsutveckling, språkförståelseutveckling, ordförråds- och begreppsutveckling samt utveckling i förmågan att använda språket. Språk är inte enbart det talande språket utan även kroppsspråk samt skriftspråk hör dit. Talande språket innehåller allt som yttras och sägs d.v.s. prat, diskussioner, samtal osv. Kroppsspråket handlar om miner, gester, blickar, kroppshållning d.v.s. det man signalerar med kroppen. Skriftspråket är texter som bildas av nerskrivna ord som går att läsa. Ett nyfött barn börjar redan innan födseln utveckla sitt språk samt kommunicerar redan direkt efter födseln med hela sin kropp genom sprattel, gråt, skrik, joller och miner och utvecklar sin förmåga att kommunicera genom stimulerande miljö och engagerade vuxna i sin omgivning. (Granberg, 1996, 28-32).

Alla barn är olika och har olika förutsättningar gällande språk och mycket har med tidigare erfarenheter att göra gällande var barnet befinner sig i sin språkutveckling. Men det som är lika för alla är att vid födseln finns det naturligt hos barnet en vilja att kommunicera och det är då de vuxna i barnets närhet som skall stöda, uppmuntra och hjälpa barnet på vägen för att barnet ska få de verktyg hen behöver för att lära sig. Språket är grunden i prat samt

förståelse men även grunden till när vi tänker, skriver, läser, berättar, funderar, diskuterar, leker, umgås, beskriver osv. Med andra ord krävs en språklig stimulerande omgivning som aktivt arbetar med språk på varierat sätt och i varierande miljöer. Barnets enskilda behov bör alltid beaktas och jobbas kring så att barnet få den vård, fostran och undervisning som barnet har rätt till. (Sjöberg, 2018, 12-13).

Språklig medvetenhet handlar om att barnet självständigt är medveten om språkets och ordets form och klarar av att skilja detta från vad språket betyder samt att hen klarar av att skilja språk från situation och förstår att språk innehåller flera delar såsom ord, orddelar och ljud som tillsammans bildar språket och självständigt kan reflektera över hur man säger och skriver genom att koppla ihop delar till en helhet. Men även att barnet är medveten om regler i språk, medveten i hur ord bildas, barnet kan dela upp sammansatta ord och koppla ihop ord som betyder annat är det ena ordet i sig, barnet är medveten om att ord kan vara olika långa, barnet är medveten och kan identifiera olika ljud i ord, barnet kan ta bort, byta eller dela fonem och förstår sig på hur ordet stavas och klarar av att till exempel klappa stavelser. (Svensson, 1995, 17-21).

Det finns olika medvetenhetsnivåer och dessa är fonologisk medvetenhet, morfologisk medvetenhet. Fonologisk medvetenhet innebär att vara medvetenhet om språkljudet d.v.s. hur ord uttalas. Morfologisk medvetenhet innebär att vara medvetenhet om hur ord och orddelar är uppbyggda genom ändelser och böjningar och hur dessa kan förändras genom att ändra morfen. För att öva upp och göra barn språkligt medvetna bör barnen få ord och förstå ord som grund och att genom varierat sätt öva de olika delarna i de olika medvetenhetsnivåerna få de verktyg som behövs för att självständigt utveckla språkliga medvetandet. (Svensson, 1995, 17-21).

Alatalo (2021, 30-31) nämner även syntaktisk medvetenhet samt pragmatisk medvetenhet. Syntaktisk medvetenhet innebär att vara medveten om regler språket har. Ordföljdens betydelse samt hur ord, fraser och satser kombineras för att skapa meningar. Pragmatisk medvetenhet innebär att veta hur man ska använda språket korrekt och att förstå vad ordets budskap är.

4.1.1 Fonologisk medvetenhet

Fonologi handlar om språkljudets struktur och att vara fonologiskt medveten innebär att veta hur ord uttalas d.v.s. använda olika ljudsegment för att ändra på hur ordet ska låta. Olika språk uttalar fonem olika och då blir språkljudet olika. Fonemen är språkljuden d.v.s. den minsta beståndsdel i ett ord och kan skrivas olika men låta lika som till exempel s i ordet sol och citron, det låter lika men skrivs olika. Ett annat exempel kunde vara hur det kan skrivas lika men uttalas olika som till exempel min (=mitt) och min (=ansiktsuttryck) där uttalet i det första är kort och det andra långt. Att klara av att identifiera och uttala språkljud har stor betydelse i senare läs- och skrivinlärning i skolåldern. (Svensson, 1998, 19-20).

Språkljuden är s-ljud, f-, och v-ljudet, sj-ljudet, tj-ljudet, k-, g-, och r-ljudet. Språkljudet kan övas genom att lyssna på ord, härma och upprepa olika ord som innehåller olika språkljud genom språklekar och andra situationer som bilderböcker och leta ord mm. för att öva var i ordet olika språkljud finns. Munmotoriska övningar för att träna munnen gällande uttal och artikulation som behövs för att klara av olika språkljud kan i vissa fall kräva övning. En del barn kan ha slapp munmotorik och då kan man till exempel blåsa såpbubblor, grimasera, suga med sugrör för att till exempel stärka muskler i käkarna. (Sjöberg, 2018, 67-86).

4.1.2 Morfologisk medvetenhet

Morfem är den minsta betydelsebärande delen i ett ord och det handlar om ändelser, böjningar och olika delar i ett ord som i sig kan bilda olika ord hur man kombinerar dem men även att vara ett ord i sig själv. Att vara morfologiskt medveten innebär att veta vilka ord och orddelar som går att kombinera och att lägga till olika ändelser ändrar grundordet till flera eller bilda ett helt nytt ord. Vissa ord är inte delade in i delar d.v.s. skilda morfem utan är ett såsom "i", "och" och "att". Några exempel är: sol-ned-gång-en som består av fyra morfem, katt-en som består av två morfem och rit-block-et som består av tre morfem. (Svensson, 1995, 20-21).

Man kan öva med barnen genom att till exempel under lässituationer och högläsning leka med olika ord, orddelar och sammansatta ord genom att se på de skrivna orden, lyssna på orden, vrida och vända på orden och fundera tillsammans med barnen på hur man på annat

sätt kunde använda delar av ordet eller lägga till ändelser för att stimulera morfologisk medvetenhet. (Alatalo, 29-30).

4.1.3 Syntaktisk medvetenhet

Syntaktisk medvetenhet innebär att förstå hur meningar är uppbyggda och hur strukturer i meningar genom ord, fraser och satser kombineras till en mening. Genom att barn får ta del av högläsning hör dem ord kombineras till meningar och lär sig hur meningar är uppbyggda. Varierande texter och böcker bör användas för att barnet ska få höra ett varierat språk där olika meningsuppbyggnader förekommer. Texter som sagor, faktatexter, instruktioner och berättelser på ett varierat sätt samt att genom interaktion med andra genom samtal om det lästa ytterligare träna språkanvändningen. (Alatalo, 2021, 30-31).

4.1.4 Pragmatisk medvetenhet

Pragmatisk medvetenhet handlar om att man förstår och veta hur man ska använda språket korrekt i olika situationer. Att förstå vad som sägs och vad syftet är med det sagda i just den specifika situationen och gällande läsförståelse att förstå det som skrivs "mellan raderna". I samspel och interaktioner med andra barn, vuxna i sin omgivning övar barnet samt lyssnar på hur meningar sägs och genom till exempel högläsning kan detta övas och stimuleras. Lika som den syntaktiska medvetenheten kan pragmatiska medvetenheten stimuleras genom att använda varierade texter i varierade form för att stimulera språkutvecklingen och den språkliga medvetenheten. (Alatalo, 2021, 31-32).

4.2 Språkstimulerande lärmiljö

Håland Anveden (2017, 7) menar att för att barnet ska klara av att utvecklas och gå vidare i sin utveckling tillsammans med andra behöver all personalen inom småbarnspedagogiken aktivt och målmedvetet främja barnets språkliga utveckling i alla vardagens sammanhang genom att motivera, stöda samt uppmuntra barnet till samtal i olika situationer för att stimulera barnets ordförråd.

Whorrell & Q. Cabell (2016, 336-337) skriver i sin undersökning att språkmiljön där barnet vistas i bör vara inspirerande så det muntliga språket utvecklas. Miljön de syftar på är de

personer som finns i barnets omgivning. Viktigt att pedagogen är närvarande, visar intresse för barnet och hans intressen, aktivt lyssnar, uppmuntrar till samtal i vardagens alla olika sammanhang men poängterar de icke-lärande situationerna som till exempel matsituationen och lek-situationer som viktiga. Genom högkvalitativa samtal där det används mångsidiga ordval på ett medvetet sätt påverkar språkutvecklingen samt att barn får höra samma ord i olika situationer påverkar ordförståelse och hur barnet lär sig koppla ord i olika sammanhang.

Barn lär sig tal-, skrift- och teckenspråk i samspel med sin omgivning samt lagrar och bearbetar allt som sker i sin omgivning d.v.s. språkbruket runt barnet påverkar barnets språkutveckling och ordförrådet uppbyggnad (Strömqvist, 2003, 57). De vuxna runt barnet är de viktigaste språkförebilden och genom att de använder ett rikt och mångsidigt språk där riktiga ord samt hela meningar används påverkar det barnets utveckling positivt där pedagogerna aktivt måste tänka på sina ordval, använda riktiga ord och inte förenkla eller förkorta meningar samt att använda ord i olika sammanhang (Gammelgård, 20015, 8-12; Gjems, 2018, 98-99).

Speciellt viktigt med mindre barn och barn med svagt språk är att personalen anpassar sitt prat enligt barnets nivå där de kanske bör prata i enklare meningar, lugnare tempo, upprepa sig oftare och göra längre pauser så barnet hinner med och kan öva i sin egen takt d.v.s. anpassa språket och inte prata med alla barn på lika sätt. Personalen bör även låta barn prata, lyssna aktivt och ställa frågor för att stimulera barnet till samtal där barnet känner sig tryggt och känner att hen är betydelsefull. (Gjems, 2018, 42-45).

Gjems (2018, 55-56, 74) poängterar vikten av ordförrådets storlek och hur ordförråd påverkar den kunskapsutvecklingen som sker senare i skolan. Enligt Matteuseffekten d.v.s. hur många ord barn lärt sig de första 3-4 åren har inverkan i framtida inläring. Barn som i de 2-4 första levnadsåren lärt sig många ord och har ett stort ordförråd kommer fortsätta lära sig mycket och ha lättare för språk i framtiden, medan de barns om under samma tid lärt sig få ord och har litet ordförråd samt inte har de grundläggande språkfärdigheterna kommer få svårare med språk i framtiden. Ellneby (2017, 141) och Wasik (2010, 621-622) poängterar även de att storleken på ordförrådet har stor betydelse i hur barnet senare klarar skolan.

Om man då ser på skillnaden mellan ett barn som har 6000-7000 ord i sitt ordförråd och ett barn som har 1500 ord i sitt ordförråd då hen börjar skolan ser man ett stort gap och det gapet kommer troligtvis växa där hen med större ordförråd utvecklas snabbare och kommer ha det lättare jämfört med hen med litet ordförråd som kommer ha betydligt svårare att knäcka läs- och skrivkoden i skolan på grund av litet ordförråd då många språkkonstruktioner är obekanta och främmande. För att förebygga och påverka barns ordförråd bör varierande böcker användas samt att barnet måste få uppleva, läsa och prata d.v.s. använda språket på olika sätt och i olika situationer för att få verktyg att öka ordförrådet. (Edwards, 2020, 18-19).

Omgivningen och vardagsmiljön runt barnet i de fysiska utrymmen barn vistas i är även mycket viktigt för barns språkutveckling och tillsammans med andra metoder stärker det och stimulerar barns vilja att lära sig och öva under vardagens olika tillfällen. Genom att utrymmen där barn vistas i innehåller varierande böcker, texter, bilder och ord av olika slag på väggar och på saker så inspireras barnets nyfikenhet till språket samt väcker intresse och uppmuntra barn att uttrycka sig på många olika sätt. Barn ska ha fri tillgång till olika sorters böcker och genom att småbarnspedagogiken har bokhyllor med böcker blir barnet nyfiken på att själv bläddra i en bok. (Gammelgård, 2015, 31-35).

Chou, Cheng & Cheng (2016, 90-91) har i sin 1 års långa undersökning med barn i åldrarna 4-6 år kommit fram till att läsmiljön barnet befinner sig i påverkar och främjar små barns läsmotivation. Det är inte enbart böckerna i sig som motiverar barnet till läsmotivation utan det är många olika element i barnets omgivning som påverkar och tillsammans stimulerar barnets läsmotivation. De har kommit fram till att en tilltalande och estetisk läshörna med varierat bokutbud där barn själv når och kan plocka i böcker trigger läsmotivationen samt att få läsa tillsammans med andra barn och vuxna stimulerar deras motivation för läsning d.v.s. motivationen ökar i samspel med andra. Även utökade läsaktiviteter som spinner vidare på böcker främjar barns intresse och nyfikenhet på böcker.

Chou, Cheng & Cheng (2016, 91-94) beskriver några aktiviteter såsom boklånekorts aktivitet, rollspel, konstskapande, spel och eget bokskapande som inspirerande aktiviteter där man genom andra metoder stärker det lästa och vidare arbetar med samma tema genom en annan metod och på så sätt stärker barnets intresse, delaktighet och eget engagemang. Vidare poängterar de att alla enskilda delar påverkar varandra och genom att

arbeta vidare och behandla samma tema i olika metoder och områden stärks förståelsen samt läsmotivationen hos barnet, kamratinteraktionen höjdes, muntliga uttryck stärktes, skapandet och barnets kreativitet stärktes. Pedagogernas roll gällande hur barn utvecklar sig är avgörande gällande pedagogerna deltagande, observationer och eget engagemang för att uppmuntra barnen samt anpassa situationer efter gruppens och det enskilda barnets behov. De skriver även att pedagogens läsattityd, attityden till böcker och deltagandegrad påverkar barnets syn på böcker och läsning och därför behöver pedagogen vara en bra språk- och läsintresserad förebild.

4.3 Språkstimulerande aktiviteter

Språkstimulerande aktiviteter är många inom småbarnspedagogisk verksamhet. Språkutvecklingen kan stimuleras genom böcker och läsning men även många andra aktiviteter i den dagliga verksamheten inom småbarnspedagogiken. I detta kapitel kommer jag se och diskutera några av de vanligaste aktiviteterna där man kan öva på olika sätt som påverkar språkutvecklingen och språkstimulans hos barn för att sedan se på hur man kan arbeta med boken på olika sätt i ett skilt kapitel.

4.3.1 Samlingen

Samlingen är en viktig del av verksamheten och ett bra tillfälle att introducera nya ord och öva på ord genom olika aktiviteter eller vidare bearbeta ord och händelser från till exempel sagor som har lästs, barnens intressen, teman som arbetas med eller saker som nyligen gjorts tillsammans med barnen som t.ex. utflykter eller någonting som hänt under de senaste dagarna. Alla samlingar stimulerar språk på något sätt men vissa mera än andra och hur väl planerade de är påverkar också. (Strid, 2017, 102-107).

I samlingen ska alla känna gemenskap och att tillsammans på olika sätt prata, lyssna, sjunga och leka blir gruppgemenskapen starkare där barnen känner att de får tala och att andra lyssnar på dem och då sker också ordförrådsutveckling hos barnet. Samlingar bör vara planerade av pedagogen för att uppfylla sitt syfte d.v.s. tema för samlingen och material som behövs bör vara noga planerat och genomtänkt innan. Samt att på förväg funderas på om samlingen ska vara för alla barn den gången eller bör gruppen delas i mindre grupper, det har helt med målet och temat att göra och för att målet med samlingen ska bli som

tänkt bör detta funderas på så barnens bästa förutsättningar att lära sig av samlingen uppfylls. (Strid, 2017, 102-107).

Att ha olika sorters samlingar kan vara bra, där vid olika tillfällen rikta innehållet till en specifik sak såsom gemenskap, lugn eller i lärande syfte. Olika samlingar kan vara enligt Olofsson (2010, 70-129) temasamling, matematiksamling, samlingar för att skapa regler och normer, berättarsamling, musiksamling och Strid (2017, 108-113) nämner språkleksamling med sång, rim och ramsor samt berättande och återberättande samlingar.

En temasamling går ut på att fundera på de intressen eller teman som just då är aktuella i barngruppen. Att läsa faktaböcker och se på bilder, höra ljud eller utforska det som intresserar gruppen på olika sätt där barnen är delaktiga och genom att se, höra och prata om ett visst tema övar barnen på ord, meningar och innehåll och hur olika saker kan höra ihop. Att få vara med och utforska är spännande och roligt för barnen och detta ska inte enbart ske under samlingen utan samlingen kan vara en del i forskningen där man tillsammans sitter ner och tar reda på olika saker om det som just då intresserar på ett lugnt och sakligt sätt där pedagogen förklarar och handleder barnen vidare i sitt eget tänkande och kunnande. (Olofsson, 2010, 85-90).

Matematik och språk hänger ihop och att öva matematiskt på samlingar kan stimulera barns matematiska tänkande, intresse för matematiska begrepp växer och intresset för matematik börjar växa. Olika matematiska lekar som kan lekas under samlingen kan variera men rim, ramsor och sånger är de vanliga som i sin tur efterhand kan utökas med bilder och olika rekvisita. Matematik under samlingen stärker språkutvecklingen på så sätt att olika matematiska begrepp används och arbetas med såsom ordningstal, mängder, diagram, mönster, helhet och geometriska figurer som inte enbart hör till matematik utan även språket i sig. Matematik under samlingen stärker både matematiska tänkande samt språkutveckling genom att använda orden, prata om olika begrepp i olika situationer och att praktiskt öva som stärker förståelsen och meningen. Fingerlekar, danslekar, figurer, antal, saker på rad, räkna kulor, använda bilder, rimma och klappa ord är några exempel på aktiviteter genom matematik som stärker språkutvecklingen som kan användas under samlingen. (Olofsson, 2010, 91-100).

Forsberg Ahlcrona (2012, 44-45) anser att dockan som redskap i barngrupper kan användas på många olika sätt, dockan är ett mångsidigt redskap. Dockan kan användas om

uttrycksform i dockteater, berättande, poesi, sång och drama där barn tränar på sociala interaktioner och skapande i samspel med andra. Dockan användas som kompletterande redskap och genom att använda en figur, dockan i detta fall kan det vara en extra trygghet för ett blygare barn då hen kan prata och berätta högt om ord, sig själv, sina tankar och funderingar samt använda och öva på språket via dockan eller med dockan.

Vidare enligt Forsberg Ahlcrona (2012, 46-48) kan dockan ses som en metod för barnet att vidga sina kommunikativa erfarenheter genom att barnet pendlar mellan här och nu samt där och då perspektiv i samtal med och om dockan. Genom dockan kan barn exempelvis öva på att pendla mellan olika tidsperspektiv, tränar sin fantasi genom att befinna sig i tillfälliga fantasivärldar och stimulera icke-språkliga handlingar genom det visuella som i sin tur skapar nyfikenhet och intresse att få veta mera som kan starta intressanta samtal i barngruppen. Forsberg Ahlcrona (2012, 122-123) anser att olika samspel och olika former att använda dockan som språkutvecklande hjälpmedel kan motivera barn att aktivt använda sitt språk, stimulera berättaraktiviteter och vara ett verktyg för kommunikation mellan barn och pedagog.

Berättelser genom bilder kan även användas för att stimulera språket. Att barn får ta med sig bilder hemifrån på saker de tycker om och sedan under samlingen berätta om dessa bilder kan användas som så eller arbetas vidare med på olika sätt enligt Nilsson, Granqvist, Johansson, Thure & Ferholt (2018, 53-56).

4.3.2 Sång och musik

Sång och musik är roligt och att på ett roligt sätt musicera, sjunga och sjungleka stimuleras språkrhythmen och ordförståelsen bättre och barn lär sig bättre då det är roligt. Sången kan även hjälpa barn att få talet att flyta på bättre, koncentrationen förbättras och minnet stimuleras. Sång och musik stärker även ordförrådet och de muntliga färdigheterna hos barn. (Strid, 2017, 110).

En musiksamling innehåller sånger, rim, ramsor, ord, rytm och rörelse och kan vara enkel eller noga planerad med teman eller utföras genom att använda rekvisita. Det viktigaste är delaktigheten och gemenskapen och att barnen är aktiva deltagare samt att variera sånger och ramsor genom att barnen får komma med idéer eller att jobba vidare med ett tema inom gruppen eller jobba vidare inom samma tema man läst en bok för att ytterligare

stimulera ett visst område eller ämne. I musiksamling kan rekvisita användas, musik användas, olika instrument där barnen kan ha olika roller, musicerar och tillsammans bygger upp och dramatisera en sång eller sångberättelse. (Olofsson, 2010, 100-105).

4.3.3 Utomhusvistelsen och måltidssituationen

Utomhus finns en annan miljö och där kan man prata om upplevelser och iakttagelser barn upplever och ser där och då. Man kan höra på olika läten och fundera vad det är, man kan prata om vad man gör just nu och vad som snart kommer ske. Barn ser saker i sin omgivning och genom att låta dem kommentera och fundera och det de visar intresse för att initiera till diskussioner eller funderingar kring. Barnens initiativ visar på vad de är intresserade av och när det finns nyfikenhet så finns det ett tillfälle för inläring av någonting nytt. (Strid, 2017, 45-51).

Under utomhusvistelsen kan man som vuxen gå med och delta i barnens lek och uppmuntra till samtal. Man kan fråga frågor med mångsidiga och nya ord för att stimulera språket men man bör vara medveten om att inte föra in för många ord och att fråga ut dem utan vara delaktig, på ett nyfiskt sätt genom att fråga och samtala som stimulerar barnen att berätta och prata där de känner att du som vuxen vill vara där och verkligen är intresserad för vad de gör. Viktigt även att enbart vara närvarande utan att lägga sig i och säga någonting, att observera barns lek. Anpassa pratet till situation och lek, fråga stödfrågor och uppmuntra ordinläringen med att benämna nya namn på saker och ting då stimuleras barns språk- och ordinläring. (Strid, 2017, 45-51).

Måltidssituationen är ett bra tillfälle att i lugn och ro prata om olika saker med barnen. Samtal som handlar om olika händelser som barnen varit med om under dagen, vad som händer efter maten, någonting barnen varit med om eller gärna vill berätta. Men naturligtvis även måltidrelaterade samtal som dofter, smaker, konsistenser i maten, benämna det ni äter och ställa frågor gällande det som sker här och nu. Samtal kan även stimulera barn att använda nya uttryck och öva på ord i nya sammanhang som de hört förut. Oftast sitter man i mindre grupper tillsammans med barnen vid bordet och nära varandra där man i lugn och ro kan påverka och stimulera barns språkutveckling och intresse för nya ord och uttryck genom att på ett mångsidigt och nyfiskt sätt prata med barnen. Barn berättar och pratar gärna då ska pedagogen haka på. (Strid, 2017, 52-53).

4.3.4 Språklekar

Att språkleka betyder att leka med språket så att uttal och artikulation stärks, ordförrådet byggs upp, grammatiken och meningsbyggnad förstås och att skapa språkförståelse och veta hur språket låter. Man kan leka med ord, grammatik, berätta, beskriva, lyssna och detta bör ske i samspel med barnen. För att barn ska klara av att uttala språkljuden bör munmotoriken fungera, om munmotoriken inte fungerar talar barnet otydligt och språkljuden blir fel. För att öva språkljud kan lekar och övningar som går ut på att lyssna, härma eller upprepa ord och meningar göras. Barnet tränar orden genom att härma och upprepa men då krävs det också att de får lyssna på ordet tillräckligt många gånger och prova sig fram i sin egen takt. Man kan spela in ljud, låta barnen turas om att göra ljud, härma djurläten osv. Att öva språkljuden skilt för sig gör att barnen lär sig att urskilja enbart ljudet av en viss bokstav och lär sig att identifiera ljudet om det kommer först, sist eller finns i mitten av ordet. (Sjöberg, 2018, 67-84, 87-88, 102-109).

Lyssnandelekar passar alla barn och barnen övar på att koncentrera sig och att identifiera ljud de hör, hur ord låter och öva på fonologisk medvetenhet. Det kan ske genom att höra uppspelade ljud eller ljud i omgivningen där barnen får blunda och gissa vad de hör och kan ske i olika lekar med olika teman. Rim och ramsor gör att barnen upplever språkets rytm och övar på språkljuden, artikulation och uttal. Att leka med ord och meningar samt att lägga ihop olika ord till sammansatta ord övar barnet att upptäcka hur ordens betydelse ändras genom att byta ut orddelar till andra. (Häggström, 2013, 61, 75, 93)

Fingerlekar är vanliga och kan göras med rim, ramsor, sånger och berättelser som går ut på att man med händer och fingrar gör rörelser och på så sätt följer med orden och texten. Man kan göra på olika sätt och öva olika saker genom rörelser som till exempel ordningstal, hur många, höger och vänster och stor och liten. (Svensson, 1995, 443).

Att leka med grammatik genom att låta barnen vara delaktiga till exempel genom att hitta på en saga tillsammans där pedagogen börjar och barnen får fylla i ord, exempelvis substantiv. Man kan även använda denna metod i ritsammanhang där barnen ritat det som berättas och genom denna övning kan man öva på olika adjektiv, stor, större störst eller mönster, figurer eller former eller varför inte en hel saga. Lägesord och prepositioner är ord man dagligen använder i allt som görs och förklarar var någonting finns såsom på, i, under, bakom, framför, till, från, bredvid, mellan, mitten, ovanför, under osv. Orden ska

användas och visas för barnen i vardagliga aktiviteter som bland annat vid påklädning, leksakernas platser mm. men man kan även lekas genom att gömma saker som barnen ska hitta genom att ge instruktioner var saken finns eller lekas genom att i grupp samlas och få instruktioner var man ska ställa sig som till exempel bakom en stol eller på en matta osv. (Sjöberg, 2018, 107-111).

Lekstationer där barn upptäcker texter uppmuntrar till språkutveckling och nyfikenhet på vad orden betyder. Genom att ha bilder på bokstäver, texter, pennor och papper som barnen får använda genom att lekskriva och lekläsa stimuleras språkutvecklingen. Barn blir nyfikna på orden och vill lära mera. (Gammelgård, 2015, 34-36).

Ordbilder på saker i omgivningen och i lekstationerna gör barn nyfikna på vad det är och att se hur det skrivs och kan koppla det till en fysisk sak gör att barnet memorerar ordbilder och lär sig hur orden ser ut. Ordbilder kan även finnas vid barnets klädkrok, vid matplatsen, tavlor vid samlingen, lådor i köket som visar vad de innehåller, leksakslådor mm. för att föda nyfikenhet hos barnet att koppla ordet till föremålet. Ordbilder kan även övas och rimmas med i andra situationer för att ytterligare stimulera ordspråkutvecklingen genom att använda ordet. (Pihlgren, 2020, 185).

Lekar med instruktioner d.v.s. planerade leksituationer kan träna och stimulera många områden och stimulera språkförståelsen genom nästan alla lekar. Man kan kombinera motorik med språk i exempelvis hinderbanor med enkla instruktioner. Genom det kan man träna på många språkliga begrepp. Olika begrepp används genom att ge instruktioner åt barnen gällande genomförandet av hinderbanan samt när de följer instruktioner för att hämta material till banan. Skattjakt och andra sökande lekar är stimulerande lekar för språkutvecklingen där lägesord och adjektiv tränas. Var saker är, hur de ska se ut osv. Bilar och andra fordonslekar kan öva ljud, storlekar osv. Där barnen inte vet att de tränar utan gör det i en rolig situation är även språkträningen enkel och rolig. Att öva i leksituationer bör planeras så att vare barn får träna på det hen behöver för sin individuella språkutveckling. (Ashby, 2019, 45-48).

Språkleksamlingen kan innehålla saga, rim och ramsor, språklekar eller rörelsesånger där målet är att den språkliga medvetenheten hos barnet stärks. Rim och ramsor är viktiga för språkutvecklingen och gör barnen nyfikna på ord och hur olika ord kan låta d.v.s.

språklyudet. Även kan barnen genom att rimma, stava och klappa ord utveckla fonologisk- och morfologisk medvetenhet. (Strid, 2017, 108-109).

4.3.5 Barn egna berättelser

Att skriva ner barns egna tankar och berättelser gör att man kan följa med det individuella barnets utveckling. Genom att skriva ner vad barnet berättar om sin teckning, upplevelser, legobyggen, skapelser och genom att observera lek och skriva ner barnens dialoger lär man sig hur barn tänker och vilka ord och meningar hen använder. Genom att ha dokumenterat kan man planera och genomföra samtalsuppgifter, språklekar med barn individuellt och i grupp bättre enligt deras utvecklingsnivå. Barn som känner att de vuxna är närvarande, nyfikna och vill lyssna på dem berättar gärna och genom att låta barnen berätta fritt stimuleras fantasi och gör att barnen efterhand svara på frågor med längre meningar än bara ja eller nej. (Gammelgård, 2015, 28-29).

Att dokumentera och skriva ner vad barn ritat är en metod som stärker barnets berättande och utvecklar en förståelse att tal, text och bild hör ihop och förmedlar någonting tillsammans. Barnet berättar och pedagogen skriver ner ordagrant vad barnet har sagt, läser upp och barnet godkänner. Barn ska känna igen sin egen text och grammatiken behöver inte vara korrekt. Att göra detta regelbundet blir det tydligt för barnet att talspråk, skriftspråk och bildspråk hör ihop och stöder varandra. Barnet blir stimulerad att berätta och att förklara och barns bilder innehåller ofta många detaljer som man bör stimulera barnet att formulera till ord och meningar. (Fagerlund & Moqvist, 2010, 18-19).

Barns fantasi kan stimuleras genom att de får hitta på egna berättelser och vid behov kan man använda sig av olika bilder för att barnet ska komma i gång med sin berättelse. Barn som ofta får ta del av högläsning och berättelser lär sig hur sagor är uppbyggda men känns det svårt för barn kan bilder vara till stor hjälp med att komma i gång. Man kan ha olika högar barn får ta bild från såsom plats, personer och händelser som barnet får dra i tur och ordning och berätta utifrån dem. Med tiden blir det lättare och till slut behövs kanske bilderna inte längre i det syftet. Man kan även använda olika saker, leksaker eller föremål för att stimulera fantasin. (Pihlgren, 2020, 164).

4.3.6 Tecken som stöd

Tecken som alternativ kompletterande kommunikation är en metod där man använder tecken med händerna med hörande barn för att stöda språkutvecklingen samt för att underlätta kommunikationen samtidigt som man pratar. Då man tecknar de viktigaste orden i det man säger får barnen höra ordet och se ordet på samma gång och detta underlättar ordinlärningen. Tecknen man visar är inte vanligt teckenspråk men kommer från det. Att använda tecken hindrar inte språkutvecklingen, det stimulerar och finns där som stöd innan pratet tar fart och barnet klarar sig utan tecken och enbart pratar. Genom att teckna vissa ord i meningar så pratar man långsammare, barnet hinner i lugnare tempo följa med, se och höra vad som sägs samt höra hur orden låter d.v.s. språkljudet. Tecken som stöd stimulerar och påverkar språkutvecklingen och talet positivt under tiden som barnet lär sig att använda och behärska talspråket. (Ashby, 2019, 25-29)

5 Bokens pedagogiska syfte

Enligt Edward (2020, 97) används begreppet saga idag inom småbarnspedagogiken oftast som ett övergripande ord gällande många av de böcker man läser i de flesta fall men alla "sagor" är inte sagor om man tänker på den historiska meningen med folksagor och konstsagor och begrepp såsom bok- och lässtund eller läsa böcker skulle vara rätt att använda om det inte handlar om en folksaga eller konstsaga. I detta arbete kommer jag använda begreppen berättelse eller bok.

Granberg (1996, 37-47) anser ändå att alla lästillfällen med sagor, bokstunder och högläsning med varierande texter för barn är att barnet får möjlighet att utvecklas inom många områden som påverkar hela barnets utveckling inte enbart i språkutveckling och ordförrådet utan även andra färdigheter som barn kommer ha nytta av i resten av sitt liv. Dessa områden är bland annat medkänsla, gemenskap, koncentration, initiativ, kultur, religion, traditioner, samhälle, fantasi, kunskap, underhållning, etik, moral, vänskap samt förstås språket.

Granberg (1996, 38) skriver i sin bok *Småbarns sagostund* att böcker ibland används som ett dämpande medel och för att tillfälligt lugna barngruppen där man inte alls använder

boken pedagogiskt utan enbart som ett lugnande medel där barnen förblir passiva och bara lyssnar. Läsning ska självklart även ses som en lugn stund av vila och ro men så får det inte enbart vara.

Björklund, Nilsen & Pramling Samuelsson (2016, 2, 15-16) anser att vid aktiv läsning med fokus på språkutvecklingen genom vilket barnet lär sig ord, begrepp, tid, förändring och sammanhang utgör grunden i och hur bra barnet kan skapa sagor med början, mitt och slut samt vända om sagan och klara av att resonera och tänka i omvänd ordning. Allt hänger ihop med tidigare erfarenheter barnet har av sagor och böcker samt hur dessa har behandlats tidigare gällande att skapa egna berättelser. Finns en aktiv läsrutin runt barnet lär sig barnet via detta sätt hur böcker och berättelser byggs upp, olika teman och områden samt tid och förändring som i sin tur skapar ordförråd som innehåller olika begrepp som gör det möjligt för barnet att tänka, reflektera och skapa egna berättelser. Böcker och berättelser öppnar upp språkets värld för barnet. Genom att arbeta med detta påverkas språk, ordförråd, sammanhang, resonemang och fantasi hos barnet. Att få tidig erfarenhet påverkar inte enbart vad man kan d.v.s. att ha ett rikt ordförråd utan det påverkar även hur barnet lär sig hur hen kan använda ord, i vilka sammanhang och hur man kopplar olika saker med varandra. Barn blir medvetna om handlingar, händelser och struktur som i sin tur hjälper dem att tänka logiskt och rätt som i sin tur gör att de kan resonera och skapa egna berättelser som är logiska och följer sammanhang.

För att barn ska bli stöttade med utvecklingen av ordförrådet genom läsning bör flera olika sorters texter användas. Dessa är faktaböcker, sagoböcker, böcker med bild och utan bild, sångböcker, poesi, gåtor och vitsar, rim- och ramsböcker men även olika medier, texter utomhus och texter som barnet själv skapar. Men även att öva och se olika texter i olika sammanhang och aktiviteter såsom leksituation, berättarsituationer och barns egna sagoskapande stimulerar barns språkutveckling. (Gammelgård, 2015, 32-39).

Det är viktigt att tänka på att texttyperna varierar och genom att använda sig av olika texttyper lär sig barnet att känna igen olika texter när hen möter dem nu och under hela livet. Olika texttyper används i olika situationer och sammanhang och de vanligaste är återgivande texter, berättande texter, beskrivande texter, instruerande texter och diskuterande eller argumenterande texter. Alla har olika syfte, struktur och språkliga drag. (Håland Anveden, 2017, 8).

Genom att läsa olika texttyper och olika sorters böcker lär sig barnet sig så småningom att förstå hur olika texter är skrivna, hur man känner igen olika texttyper och varför det är på ett visst sätt. För att barn ska lära sig olika sätt texter är så bör barnen få bekanta sig med dem och inte enbart läsa den vanliga sagoboken. Utan även exempelvis instruktioner och faktatexter där då pedagogen kan förklara och berättar om de olika delarna och varför exempelvis instruktioner är skrivna i punktform och hur faktatextens bilder, rubriker och text hör ihop till ett sakligt faktamässigt innehåll. (Alatalo, 2021, 73-75).

5.1 Högläsning

Högläsning är då en person läser högt och ett barn eller en grupp av barn lyssnar utan att prata, fråga eller kommentera. Under högläsning skapas en magisk stämning där de som lyssnar förflyttas till en fantasivärld där man inte bör stanna upp och prata under högläsningens gång. Bilder förekommer ofta i böcker och bör studeras samtidigt som läsning sker eller en kort stund i tystnad. Under högläsningen ska man inte prata. (Edwards, 2020, 129-130).

Barn som tidigt får ta del av högläsning skapar sig uppfattningen om vad läsning är och nyfikenheten på böcker väcks (Heimer, 2016, 16). Gjems (2018, 185) skriver i sin bok *Förskolans arbete med tidig litteracitet* att under högläsning och dialogisk läsning kan man även studera bokens uppbyggnad och utformning tillsammans med barnen. Genom att barnet får lära sig hur böcker är utformade, vad som betyder vad i en bok, hur bilder och texter hör ihop, hur man läser d.v.s. uppifrån och ner samt från höger till vänster och att då texten tar slut behöver man byta blad får barnet en förståelse om vad böcker är och hur de ska hantera en bok. Edwards (2020, 129) menar att genom högläsning får barnet förståelse av skriftspråket och får höra hur skriftspråket låter.

Genom högläsning kan man bearbeta olika funderingar och tankar som barn kan ha gällande livet, dem själva, omgivning samt förbereda dem för kommande händelser de kommer vara med om i nära framtid som exempelvis tandläkarbesök eller händelser senare i livet. Medvetna val gällande bok i förväg är mycket viktigt och ställa sig frågor såsom: vad behöver bearbetas eller tas upp just nu, varför valet av just denna bok, hur ska man arbeta med bokens innehåll, vad vill man uppnå med denna bok och detta tema, finns det andra böcker eller andra metoder som man kan behandla samma område för vidare bearbetning

o.s.v. För att högläsningen ska bli mångsidig och för att barnet ska få så mycket ut som möjligt av högläsning bör valet av bok variera och anpassas till lyssnarna. Variation gällande både textinnehåll, form samt utseende. Vem och vad som finns i boken d.v.s. variation av karaktärernas utseende, ålder och kön samt kulturella skillnader men även tid och plats. Detta med tanke på att på ett mångsidigt sätt spegla världen som barnet lever i, så barnet kan känna igen sig samt att öppna upp för det okända som i sin tur kan leda till samtal och diskussioner där barns nyfikenhet kan leda till utveckling och för att förbereda barnet på det kommande livet. (Heimer, 2016, 16-24).

Högläsning ger även stimulans åt barnets fantasi och kreativitet genom att barnet får möjlighet att lära sig skapa inre bilder enligt Heimer (2016, 16-17). Genom att variera berättelser, boktyper och böckers innehåll vid högläsning stimuleras språkförståelsen samt föreställningsförmågan. Barn som blir lästa för ofta utvecklar en förmåga att leva sig in i berättelsen och skapa sig inre bilder och utveckla sin fantasi (Larsson, 2019, 82-84).

För att barn ska klara av att utveckla sin fantasi och skapa inre bilder d.v.s. föreställningsförmåga bör den som berättar klara av att fånga och bevara lyssnarens intresse och uppmärksamhet. Berättaren bör med inlevelse och engagemang läsa på ett intressant och spännande sätt genom att använda olika röster, röststyrka, miner och gester på ett sådant sätt att berättelsen får liv och lyssnaren får verktyg att utveckla inre bilder och se händelsen inne i sitt huvud. (Granberg, 1996, 58-59)

5.2 Boksamtal

Boksamtal är en mera fördjupad och planerad metod att använda sig av i syfte att stärka den litterära kompetensen där flera element tillkommer utöver enbart läsningen. Boksamtal går ut på att läsa och att efteråt samtala om det lästa. Pedagoger läser högt och tillsammans med barnen diskuterar om boken efteråt genom att tolka, reflektera om händelser och det som skett i boken. Genom att bearbeta texten mera ingående får barnen en djupare förståelse gällande texten, olika uttryck, bilder och bokens struktur. Ordförrådet stärks och ordens betydelse blir klarare genom att fundera och diskutera dess mening och betydelse där barnen får en bredare bild på hur ord och handlingar kan utspela sig och användas i olika situationer. (Edwards, 2017, 1-14).

Genom att barn i grupp diskuterar, lyssnar och reflekterar tillsammans resulterar i att barnen får ett rikare talspråk, större ordförråd, lär sig förstå känslor, argumentera, kommunicera och uttrycka sig mångsidigare och det är syftet med boksamtal. Under boksamtal är den vuxnes roll att handleda barnen vidare i sin diskussion genom att ställa frågor och se till att alla barn hinner prata. Mångsidig kompetens utvecklas genom boksamtal men bör alltid göras utifrån gruppens intresse eller behov. (Edwards, 2017, 1-14).

Mcgee & Schickedanz (2007, 742-744) kom fram i sin undersökning att genom upprepade boksamtal bygger barnet sig en mer djupgående och detaljrik uppfattning om boken och berättelsen samt att ordförrådet stärks och utökas genom denna teknik. Enligt Heimer (2016) är syftet med boksamtal att väcka och utveckla barns tankar där barns förståelse fördjupas genom tolkningar och diskussioner om bokens innehåll. Gjems (2018, 74-76) skriver att barn lär sig ord och ordets mening genom att använda ordet och klara sedan av att förstå ordet i olika sammanhang. Att höra samma ord i olika situationer skapar förståelse och genom att samtala om händelser kring det lästa får barnet en bredare förståelse hur och när ordet kan användas och användas på olika sätt i olika sammanhang. Den vuxnes roll är att förklara på ett sådant sätt att barnet förstår och själv kan klara av att koppla innebörden i ordet eller händelsen.

Det som är gemensamt för både högläsning och boksamtal är att läsaren bör göra närläsning innan d.v.s. läsa boken och förbereda sig. Den som läser bör bekant sig med boken och handlingen så att eventuella diskussioner och funderingar som barnen har går att svara på och att man är beredd. Under närläsning studeras hela boken, alla bilder samt omslag för att få en kännedom om vilka olika element den innehåller och för att skapa sig en aning om vad som kan väcka olika känslor och tankar senare vid själva läsningen och de diskussioner som kan följa därefter tillsammans med barnen. Även innan man läser själva boken för barnet kan det vara bra att tillsammans med barnen göra förförståelse och det betyder att man tillsammans med barnen ser på bokens omslag, funderar kring vad barnen tror boken handlar om, gå igenom vad författare och illustratör betyder och aktiverar fantasin innan själva läsningen. Efter läsningen kan man återgå till det man diskuterade innan och då får barnen reflektera och fundera om boken var så som de trodde innan. (Edwards, 2017, 22-28).

5.3 Dialogisk läsning

Dialogisk läsning är en metod där man för samtal under läsandets gång, man stannar upp och pratar om bilder, ord, händelser, tankar mm. som finns i boken och inte enbart efter läsningen som man gör när det gäller traditionell högläsning. (Edwards, 2020, 129-130).

Barns frågor och funderingar diskuteras men även förberedda frågor ställs för att barnen ska få reflektera, samtala samt själv tolka olika händelser och bilder. Man kan även göra dialogisk läsning med bilderböcker där man funderar på bilderna och samtalar kring det barnen ser och tolkar och kopplar till barnets egen vardag. Om de har sett något liknande innan, var, hur och låta dem berätta och fundera. Genom dialogisk läsning får barnen möjlighet att reflektera, tolka och förstå olikheter genom att lyssna på andras funderingar och tillsammans diskutera vad som händer där och då samt koppla händelser i boken med egna erfarenheter och ta del av andras tankar och åsikter. (Pihlgren, 2020, 166-167).

Att låta barn prata om bilder lärs färger, former och lägesbegrepp samt språkförmågan att uttrycka sig tränas. Man kan även notera hur barn minns, vad de minns och om de hänger med i berättelsen genom att ställa olika frågor. Hur vet ni det? Var är ...? Frågorna hjälper barnen att vara mentalt aktiva under läsningens gång och hjälper dem att fundera, tänka och reflektera det som blir läst. Läser man i en bok utan bilder stimuleras barns fantasi. Att ställa frågor där barnen får reflektera, berätta hur de sett sagan inne i huvudet, de inre bilderna är mycket viktiga för att stimulera fantasin. Barn uppfattar innehåll olika och genom dialogisk läsning får alla barn ta del av varandras uppfattningar och tolkningar som i sin tur stimulerar språkutvecklingen genom att få nya perspektiv och synsätt. (Svensson, 1995, 30-31).

5.4 Visuellt berättande

Visuellt berättande går ut på att man gör berättelsen levande genom att använda bilder, figurer, egna illustrationer, dockteater, teater med mera d.v.s. fysisk rekvisita. Man berättar berättelsen ur minnet och använder olika sorters rekvisita för att ge berättelsen ett eget liv där barnen kan se och uppleva berättelsen genom konkreta bilder eller föremål som fångar och stimulerar deras intresse. Bokens figurer får liv och genom att barnen fokuserar på vad de ser och upplever som i sin tur inspirerar fantasin, koncentrationen och

uppmärksamheten. Utöver att använda rekvisita kan de vuxna göra en egen teaterföreställning för barnen där de genom teatern visar sagan och genom kroppsspråk, minspel, gester och rörelser där de fånga barnens intresse på ett magiskt sätt. (Granberg, 1996, 38, 53-57).

När det gäller rekvisita använder man det som finns tillgängligt inom verksamheten. Alla figurer behöver inte vara exakt som i boken men alla rollfigurer behöver vara unika. Detaljer och utseende är inte det viktigaste utan att vart och ett föremål symboliserar en sak och att barnens fantasi stimuleras. För många detaljer kan hindra barnens kreativa tänkande och fantasi. (Granberg, 1996, 70-71).

5.5 Vidarearbete med boken

Efter olika sorters lässituationer med olika sorters böcker kan barnen visa intresse för teman, figurer, händelser, ord, bilder och fraser som utspelat sig och då kan man vidarearbeta med det som intresserar på olika sätt. Genom leken, dramatisering, samtal, teckningar och bilder till sagan skapas ytterligare fördjupning där barn lär sig mera om det som intresserar och hur andra tänker. Men även för att stimulera ordinlärning och språkutvecklingen hos barnet genom att på varierat och roligt sätt behandla en viss sak eller ett visst område. De aktiviteter jag i denna del kommer diskutera kan ses som skilda delar men även kombineras med andra språkstimulerande aktiviteter såsom samlingen, genom sång och musik, utomhus, i språklekar och då barn gör sina egna berättelser som nämndes tidigare i texten.

Genom lek och drama lever barn sig in i berättelsen där händelsen utvecklas med hjälp av barnets egen fantasi och kreativitet. Leken eller drama som barn gör kan inspireras av att få bilder från den lästa sagan eller rekvisita inspirerat av sagan. Genom att leka sagan upprepar barnen de meningar, ord och händelser de minns från den lästa berättelsen och tillsammans med det utvecklar även barn egna perspektiv och tar in nya händelser som stimulerar det egna tänkandet, kreativiteten och fantasin. Barn kan även vara blyga att prata inför andra eller visa någonting och då kan det vara bra att ha maskeradkläder eller ansiktsmasker för att få gå in i en roll och då kan det vara lättare att få fram det som man vill ha sagt genom att spela någon annan. (Pihlgren, 2020, 194)

Vidare skriver Pihlgren (2020, 94-95) att dramatisering mitt i en högläsningstund kan inspirera barns tankar och tänkande genom att dramatisera den fortsatta historien i hur barnen tror det kommer fortsätta eller vad som hittills har hänt i berättelsen.

Genom att arbeta med teman och att på ett mångsidigt sätt jobba med det som gruppen är intresserade av utvecklas nyfikenhet, kreativitet och lusten att leka och lära. Att läsa en bok och sedan på olika sätt jobba vidare med boken stärker barnens intresse och nyfikenhet i ämnet. Pihlgren (2020, 209-212) nämner tema eller projekt som storyline som är ett tematiskt arbetssätt som byggs upp kring en berättelse under en längre tid där barnen är medaktörer och styr händelserna vidare och utvecklar fantasin, kreativiteten genom att utveckla berättelsen i nya riktningar på olika sätt. Pedagogerna bör sätta sig in i temat och vad som tas upp i boken, plats, tid, personer och varelser i boken, händelser och hur de kunde utvecklas samt hur man bör avsluta temat.

Inledningsvis efter läst bok med visst tema som barnen är intresserade av kan lådor med utklädningsmaterial och figurer som hör till sagan skapas som barnen kan leka med och leka vidare i boken genom egna idéer och uttryck, teaterföreställningar och dramatisering genom att barnen får visa egna tolkningar så stimuleras fantasin och barnen lär av varandra och i samspel av varandra. Innehöll boken många roliga ord eller rim kan man tillsammans göra egna rim med barnen och fundera på nya ord och kombinationer av ord. Olika händelser från boken kan leda till olika aktiviteter i olika platser, utspelade sig boken i exempelvis skogen kan en aktivitet i skogen med samma tema lekas eller undersökas eller skapa en skogslik miljö inne där genom drama och lek skapa och fundera på hur och vad som bör finnas där. Bilder kan ritas där barnen får dokumentera egna tankar i bildform och stimulerar kreativiteten och uttrycksförmågan. (Pihlgren, 2020, 209-212).

Att jobba vidare med bilder är en annan metod som är mångsidig och kan användas på många olika sätt. Några sätt är att spinna vidare på en läst bok genom att använda bilder från boken eller barns egna ritade bilder om en saga som barnen får fundera på, samtala om, fantisera om där barnen får påverka hur det framskrider genom deltagande. Barnen kan även ha med sig egna bilder hemifrån som man kan prata om, fantiserar runt, gör sagor av eller leker genom att sätta ihop barnens bilder. Pedagogerna kan också berätta början på en saga och barnen kan få berätta slutet på sagan med hjälp av bilder som visas eller som barnen får välja. Man kan fundera hur olika figurer uppför sig, hur de låter och beter sig.

Leka rollekar utifrån bilderna och leva berättelsen, dansa bilderna med hjälp av spännande musik osv. Barns egna bilder eller bilder ur lästa böcker kan bilda egna sagor som alla barn får vara med och utveckla eller enbart det enskilda barnet vid behov. Bilder stöder fantasin, bilder tillsammans kan bli till sagor, bilder kan leda till lek, öppnar för frågor, bilder tillsammans med musik ger bilderna rörelse och rytm som kan utforskas och lekas. Bilder är mångsidiga och ett kreativt sätt att arbeta genom. (Nilsson, Granqvist, Johansson, Thure & Ferholt, 2018, 53-60).

Återberätta berättelser, sagor och ramsor genom att använda bilder kan underlätta för barnet att komma ihåg och för de som lyssnar att följa med. Genom att barn får återberätta en saga kommer berättarförmågan att utvecklas hos barnet, ordförrådet stärks och genom att lyssna på andra stärks förmågan att lyssna aktivt. Delaktighet och att barnet får känna sig nyttig och viktig är en viktig del. (Strid, 2017, 111).

Berättelser kan även berättas muntligt utan bok, bilder eller rekvisita för att stimulera barnens egna inre bilder. Även att rita bilder efter att de hört berättelsen eller mellan olika delar i en lång berättelse. Barnen stimuleras i tankar gällande uttryck, miljö och händelser genom ett kreativt skapande där det inte finns något rätt eller fel utan de egna uppfattningarna är de rätta. Barn tränar på att få uttrycka sina egna tankar. (Samuelsson & Carlsson, 2014, 180-181).

6 Sammanfattning av arbetets teoretiska ram

Genom högläsning får barn lära sig hur böcker ser ut, hur de ska läsas och hur de är uppbyggda. Genom högläsning vill man väcka nyfikenhet, stimulera fantasi, ge möjlighet att barn lär sig skapa inre bilder, stimulera ordförrådet, ordförståelsen hur använda ord och meningar i olika sammanhang. Barn lär sig även hur talspråket och skriftspråket låter och låter olika, hur olika språkljud låter och vilka språkdelar som finns. Även tränas och stimuleras hur meningar är uppbyggda samt att texten och bilderna i boken hör ihop och tillsammans skapar det som läses. Högläsningen bör variera i text, form och utseende samt karaktärerna i olika böcker bör variera för att språkutvecklingen genom högläsningen ska

vara omfattande och träna det som behövs tränas enligt gruppens eller det enskilda barnets behov.

Boksamtal är en metod där man läser först och diskuterar det som blivit läst efteråt. Barnen i fokus gällande samtal och diskussioner och pedagogen förbereder med frågor som diskuteras kring samt styr upp diskussionerna. Genom boksamtal får man en bredare förståelse om det lästa, olika begrepp, uttryck, bilder och handlingar. Man kan också få en djupare förståelse om hur en bok är uppbyggd genom boksamtal. Boksamtal kan anpassas efter barngrupp och deras behov och planeras utifrån vad just då behöver diskutera, svåra saker som bör lyftas upp eller vad barnen är intresserade av. Genom boksamtal övas att lyssna på varandra och själv reflektera, respektera och förstå vad andra tänker och tycker, att själv våga berätta inför andra och att öva på att se samt tolka olika händelser och meningar i olika situationer. Genom boksamtal blir även talspråket rikare, ordförrådet större och förståelsen gällande händelser, känslor och tankar bredare.

Dialogisk läsning handlar om att stanna upp under läsandets gång och diskutera exempelvis bilder, händelser eller karaktärer för att mentalt aktivera barnen under läsandets gång. Beroende på bok och barnens behov eller intressen kan detta variera. Detta stimulerar fantasin, förståelse och barns perspektiv och synsätt genom att fundera och känna igen sig men även att öva på att lyssna på varandra och reflektera hur andra tänker och tycker.

Visuellt berättande går ut på att använda olika konkreta material för att göra sagan eller berättelsen levande. Genom konkreta material fånga barnens uppmärksamhet och göra sagan intressant och spännande. Genom visuellt berättande stimuleras fantasi, koncentration, uppmärksamhet och stimulerar barns inre bilder utöver ord, ordförståelse och språkförståelse.

Att vidarearbeta med boken på olika sätt kan variera, genom lek, dramatisering, samtal, teckningar, sång och musik eller genom olika teman. Genom att vidare arbeta med böcker stimuleras språkutvecklingen olika beroende på vad man gör. Genom att arbeta kring teman i böcker på ett varierat sätt stärks ordinläringen, ordförståelsen och språket. Men även stimulans gällande fantasi, kreativitet, det egna tänkandet och få breddat perspektiv inom olika området är målet med att arbeta vidare med en bok. Även barns uttrycksförmåga och berättarförmåga kan stimuleras genom exempelvis att återberätta sagor eller dramatisering kring en saga.

7 Metod

I detta kapitel redogör jag datainsamlingsmetod, val av respondenter, hur sekretessen och etiska frågor beaktas samt vilken analysmetod jag använt mig av.

7.1 Val av metod för datainsamling

Metoden som har använts i denna undersökning är kvalitativ intervju genom att ställa öppna frågor för att få innehållsrika och mångsidiga svar. Hade en omfattande intervjuguide som tanken var att följa väldigt standardiserat, men respondenternas svar gjorde att jag under intervjutillfället valde att ändra och utförde intervjuerna med låg grad av standardisering för att anpassa frågornas ordningsföljd efter det respondenterna berättade och för att ta tillvara informationen och flytet i samtalet under intervjuens gång. Det vill säga ordningsföljden ändrades beroende på de svar jag fick i enskilda frågor för att vidare diskutera det som respondenten nämnde och berättade för att inte tappa tråden och informationen som eventuellt rörde en annan fråga längre fram. Med låg grad av standardisering är även möjligheten för följdfrågor bättre och enklare att få in. (Jfr Trost, 2005, 7, 19).

Samtidigt som intervjuerna ägde rum antecknade jag kommentarer för att minnas intryck av respondentens gester, miner och kroppsspråk. Efter varje intervju skrevs hela intervjun ner i text ordagrant samt de egna kommentarerna i ett dokument för att enklare kunna analyseras och ställas mot varandra och jämföras vid analys.

Jag kontaktade respondenterna per e-post och vi bestämde tid och plats för intervjuerna. Jag åkte till dagvårdsenheten där respondenterna arbetade och utförde intervjuerna där personligen i ett avskilt rum. Innan de riktiga intervjuerna gjorde jag en pilotintervju för att kontrollera om de frågor jag har när syftet och svarar på frågeställningarna, en del av frågorna ändrades aningen eller flyttade plats i intervjuunderlaget. Under intervjun bandade jag in materialet för att i senare skede kunna lyssna, dokumentera och analysera materialet. Innan intervjun började frågade jag av respektive respondent om lov att bända in intervjun och meddelade även att materialet inte används i annat än forskningssyfte och

att ingen annan än jag kommer lyssna på materialet. Jag fick lov enskilt av var och en respondent att banda in intervjun.

Hade en omfattande intervjuguide där intervjuguiden tar fasta på tematiken som lyfts fram i teorin. Hur pedagogerna arbetar med de olika metoderna samt hur de anser att de olika metoderna skilt för sig stöder och stimulerar språkutvecklingen. Intervjuguiden lyfter fram högläsning, boksamtal, dialogisk läsning, visuellt berättande och vidarearbete med boken som har behandlats i teorin genom flera och omfattande och öppna frågor för att uppmuntra diskussioner och reflektioner av pedagogerna. (Se bilaga 1.)

7.2 Urval

För intervjuundersökningen valdes svenskspråkig kommun i Österbotten och i den kommunen listade upp olika enheter i kommunen för att se vilken som var störst och hade flera avdelningar med barn i olika åldrar. Jag tog kontakt per telefon med daghemsföreståndaren som i sin tur frågade de pedagoger som arbetade på enheten om någon var intresserad att ställa upp. En svenskspråkig kommun valdes och alla intervjuerna utfördes i ett daghem men på olika avdelningar. Enheten som valdes har olika avdelningar med barn i olika åldrar och det intresserade mig för att se bredd och olikheter i hur sagan kan användas som ett pedagogiskt verktyg beroende på barns ålder inom samma enhet. Tre lärare inom småbarnspedagogiken valdes för att undersöka eventuella variationer eller likheter i användandet av metoder inom en och samma enhet men på olika avdelningar. Jag gjorde omfattande och djupgående intervjuer med alla pedagogerna och intervjuerna tog mellan 45-60 minuter.

Respondenterna arbetar alla som lärare inom småbarnspedagogiken, på olika avdelningar med olika åldersgrupper av barn i åldern ett till fem år. Alla respondenterna har olika lång arbetserfarenhet och arbetar delvis på olika sätt med sagan och boken för att stimulera barns språkutveckling beroende på barnens ålder samt barngruppens storlek. I resultatet och citaten har jag valt att inte nämna respondenterna skilt för att skydda deras anonymitet och för att de inte ska bli igenkända. Jag har medvetet också valt att inte nämna med vilken ålders barn de arbetar med av samma motivering.

7.3 Etiska frågor och sekretess

Intervjuerna utfördes genom att jag och intervjupersonen träffades personligen på hens arbetsplats i ett avskilt rum där enbart vi två befann oss utan utomstående. Lov att bända in materialet godkände respondenterna. Respondenterna fick information om vad de deltog i, vad syftet med min underökning är. Respondenterna tillfrågades om de ville delta i intervjun och jag informerade även alla tre respondenter att deltagandet var frivilligt. Informerade även alla respondenter att deras personuppgifter och andra uppgifter de lämnar behandlas konfidentiellt och att ingen obehörig får ta del av dem eller att någon kan identifieras i underökningens resultat. Respondenterna blev även informerade om att uppgifter och allt material endast används för forskningsändamål. Jag anhöll om forskningstillstånd innan utförda intervjuer av chefen för småbarnspedagogiken i kommunen som beviljades.

7.4 Analysmetod

Efter varje intervju lyssnade jag igenom materialet och skrev ner intervjuerna ordagrant enligt talspråk och skrev även ner mina egna reflektioner och tankar samt respondenterna miner, gester och kroppsspråk för att höja tillförlitligheten i materialet. Innan jag började arbeta med texterna och analysera de enskilda svaren lyssnade jag igenom inspelningarna flera gånger och korrigerade eventuella skrivfel i texten eller tog med sådant som eventuellt fallit bort. Jag såg till att alla kommentarer gällande gester, miner och kroppsspråk fanns med i de egna kommentarerna. Jag läste även igenom materialet flera gånger för att se samband i de olika respondenters svar innan jag började kategorisera svaren för slutanalys. Jag strukturerade upp frågorna och kategoriserade dem för att hitta likheter eller olikheter i respondenternas svar och för att plocka ut relevanta svar och innehåll som är relevant till mitt syfte och frågeställningar för att se samband och kunna dra slutsatser. (Jfr Trost, 2005, 128-129, 132).

8 Resultat

I detta kapitel kommer jag redovisa resultatet från min kvalitativa undersökning. Genom att fråga öppna frågor i kvalitativa intervjuerna ville jag undersöka pedagogernas egna svar och tankar och inte styra svaren genom slutna frågor. Detta gjordes för att beakta reliabiliteten. Syftet med undersökningen är ta reda på hur sagan kan användas som pedagogiskt verktyg inom småbarnspedagogiken med syfte i att stimulera och främja språkutvecklingen. Jag kommer analysera svaren utifrån frågeställningarna och undersökningens syfte. Jag kommer använda mig av citat med kursiv stil och i alla citat ändrade jag språket från dialekt till högsvenska för att skydda respondenternas anonymitet och för att hen inte kan bli igenkänd genom uttryck eller dialekt.

Under rubriken övriga kommentarer kommer jag redogöra det som är relevant för språkutveckling och som jag kan koppla till barns språkutveckling. Avsnittet svarar inte direkt på syftet men jag anser detta ändå anmärkningsvärt och viktigt att ta med för att stöda den teorin.

8.1 Boken och sagan

Två av pedagogerna nämner att de har en lässtrategi och att de läser böcker för barnen varje dag efter maten och innan vilan. Den tredje pedagogen nämner att hen inte har en planerad lässtrategi men läser nog varje dag på barnens begäran. Alla pedagoger använder böcker vid samlingen på olika sätt och anser att böcker och läsning är viktigt för barns språkutveckling och att man ska satsa på att läsa för barn.

”Boken är viktig, man skall nog satsa på den”

”Böcker är bra på många sätt, så viktig”

”Tror absolut det märks skillnad på en som aldrig hört en saga och en som har varit med och läst sagor och så”

Pedagogerna nämner lite olika metoder för att stöda barn att ta egna initiativ till läsning och böcker under vardagen och uppmuntrar till läsning på olika sätt. En pedagog nämner att hen brukar frågar barnen om de vill bli lästa för, en annan använder även boken som ett bryt d.v.s. barnet går o läser själv eller tillsammans med pedagogen för att lugna ner sig samt att barnen också själva frågar pedagogen om hen kan läsa en bok för dem. Den tredje nämner att barnen har fri tillgång men man borde även uppmuntra barnen till läsning och böcker mer än vad man kanske gör i dagens läge.

Gemensamt för alla avdelningar är att de har en läshörna men bokhyllor på barnens nivå där barnen har fri tillgång till böcker dagligen, en läsoffa att krypa upp i och en pedagog nämnde även att en av lekstationerna på hens avdelning under fri lek är bokhörnan och att barn ofta väljer att gå till den stationen och sitta med kompis och bläddra i böcker, alla barn väljer dock inte självmant den stationen och behöver uppmuntras. En pedagog nämnde även att hen skulle önska att läshörnan skulle se annorlunda ut och ännu mera inbjudande för att locka barnen till läsning ytterligare men poängterar också att soffan och myset gör att barnen vill sitta och läsa.

”Tycker nog det finns mycket man skulle kunna göra annorlunda men det är ju den där tiden som tyvärr tar slut”

”Skulle vi inte ha den där soffan och läshörnan så skulle det nog inte inspirera lika mycket att gå och läsa för barnen”

En pedagog nämner att man kan lära sig mycket genom en bok och saga, känslor och hur man är en kompis med mera. Hen anser att barnet får lättare att knyta an till det som blivit läst i en bok till exempel då barnet själv gör fel eller märker att någon annan gjort fel. Hen anser även att barn får större förståelse om till exempel känslor eller hur man är en bra kompis genom att få ta del av läsning, bilder och diskussioner gällande en bok och att pedagogen kan återgå till boken och fundera tillsammans med barnet eller barnen hur det var i boken och vad som togs upp där beroende på vad saken gäller. Samma pedagog nämner att hur man läser påverkar barnens intresse för boken och att man som pedagog måste bjuda på sig själv genom att sätta sig in i sagan och använda olika röster.

”Tror att det påverkar mycket hur du läser för barn och läser du enbart med monoton röst får man inte fångat barnen.”

En av pedagogerna berättar att hen anser att barn lär sig att se inre bilder genom att få lyssna på sagor och beroende på hur mycket barnet får ta del av sagor påverkas fantasiutvecklingen olika. En pedagog anser att barns lärande och vidareutveckling senare i skolan påverkas beroende på om barn fått ta del av högläsning och läsning i tidig ålder eller inte.

”Det blir jobbigt att läsa och skriva om man inte fått ta del av det och stimulerade genom böcker.”

8.2 Högläsning och boksamtal

Alla pedagoger högläser för barn på sina respektive avdelningar och tycker högläsningen är mycket viktig varav två pedagoger nämner att de högläser regelbundet som en planerad lässtund med barn indelade i olika läsgrupper samt även andra tillfällen om tiden räcker till samt då barnen själva frågar efter det. Alla pedagoger anser att högläsning stärker ordförrådet men har även skilda åsikter vad de anser högläsning stimulerar i barns språkutveckling.

”Nå jag tror det stärker ordförrådet jättemycket, att utmana och ge nya ord och att barnen får ihopkopplat det som läses med en bild och helt enkelt förstår vad en bild betyder och så.”

”Ordförrådet och att ja de får höra ett rätt språk så att säga, där skriftspråk och talspråk hörs olika. Många kan ha fel ordföljd i sitt prat men då man läser för dem

hör de den rätta ordföljden och den rätta böjningen av många ord. En hund och många hundar till exempel.”

”Just för att stärka ordförrådet , förstå olika sammanhang och ja hela språkutvecklingen. Fantasin, orden, förståelsen och allting.”

Utöver detta poängterar en pedagog att högläsning inte enbart kan kopplas till språkutveckling utan anser att högläsning även är en social sak och stärker den sociala biten hos barnet och att man kan lära sig vad som helst genom böcker. Det sociala som pedagogen syftar på är då man umgås och lyssnar på varandra under högläsningstillfället.

”Genom boken kan man till exempel lära sig om hur man är kompisar eller lära sig om trafiken eller vad som helst, våren eller ja...”

Alla pedagoger nämner också i frågan om hur de planerar högläsningstunden att det är viktigt att själv läsa igenom boken innan och att fundera på eventuella frågor som kan uppkomma eller som kan ställas. Två pedagoger nämner att de inte alla gånger själv hinner läsa igenom boken innan på grund av tidsbrist men tar då en bok de känner till sen tidigare. En pedagog nämner att de arbetar med tema och att de högläsningstunderna på samlingen där de arbetar med det temat alltid innan är noga planerat, de andra sagostunderna är inte alltid planerade.

Alla pedagoger nämner att böcker inte får vara för lätta eller för svåra och att man bör anpassa boken efter barnen och gruppens behov och utvecklingsnivå så att den passar alla, eller ganska bra åtminstone. I grupper med barn med starkare språk används böcker med längre och svårare text och i grupper med barn med svagare språk eller riktigt små barn används lättare böcker med mindre text och bilder eller enbart bilder där man kanske främst fokusera på vad som synd på bilderna i boken och funderar kring det.

Alla pedagoger nämner att de i första hand väljer böcker som handlar om någonting barnen är intresserade av, mest sagoböcker men ifall barnen är intresserade av en viss sak kan det också läsa faktaböcker för att få reda på mera.

"Brukar försöka haka på det som barnen är intresserade av."

Alla pedagoger använder sig av boksamtal. En pedagog påpekar att hen använder det för att stärka det sociala i gruppen och läst många böcker gällande det och att genom samtal och diskussioner aktivt arbeta för att stärka den biten. En annan pedagog påpekar att hen gör det på lätt nivå och två pedagoger nämner att de gör boksamtal med böcker och teman som barnen tycker om. Alla pedagoger planerar boksamtalet genom att läsa igenom boken och fundera ut frågor i förväg. En pedagog nämner att gruppens fokus kan ändra planeringen eller styra hur frågorna ställs och diskuteras efteråt. Ibland får hela gruppen svara eller så styr pedagogen frågan till ett barn åt gången, gruppens fokus just den gången styr hur det blir eller om det blir av överhuvudtaget. Samma pedagog berättar att hen även ibland tar barnens egna frågor som utgångspunkt för boksamtalet och tar tillvara barnens intresse och vad barnen reagerar på av just den boken de läst.

"Ordförråd och ordförståelse, det kommer ganska lätt ur en bok."

"Man kan få fina diskussioner mellan barnen genom boksamtal."

"Jag tänker ju som så att barnen kan komma på egna erfarenheter om det man pratar om: -jamen jag har också varit till stranden med mamma och pappa. Och då får bredare begrepp och förståelse."

Två pedagoger poängterar att ordförrådet stärks varav en även anser att även ordförståelsen stärks. Två pedagoger poängterar att barnet lär sig olika begrepp bredare och vågar berätta och prata mera inför andra och blir tryggare att använda språk genom att ta del av boksamtal. En pedagog nämner att barnet lär sig koppla egna erfarenheter till sagor i böcker till det hen själv varit med om.

8.3 Dialogisk läsning och visuellt berättande

Alla tre pedagoger använder sig av dialogisk läsning, varav två pedagoger nämner att de gör det olika beroende på barnens ålder och en pedagog nämner att det går lättare om gruppen är liten. Med de minsta barnen kan dialogisk läsning enligt en pedagog handla om frågor kring bilderna i boken gällande vardagliga saker för att lära olika begrepp. En annan pedagog nämner att dialogisk läsning är bra för att låta barnen prata och där pedagogen enbart ställer frågor gällande bokens bilder och lyssnar på barnen utan att själv prata, samma pedagog nämner även att dialogisk läsning stärker också det sociala då barnen måste koncentrera sig på att lyssna på varandra. En pedagog nämner även att det är lättare att göra dialogisk läsning om man läst boken innan, då kan man lättare stanna upp och fundera under läsandets gång medan hen anser att dialogisk läsning med en ny bok kan göra att barnen tappar fokus och tappar bort sig i vad boken egentligen handlar om.

”Att barnen får prata och att jag lyssnar på dem när de pratar. Ibland glömmen man bort detta, att lyssna.”

”Barnen vågar fråga, berätta och så vidare”

Alla tre pedagoger nämner att visuellt berättande enligt dem är att använda rekvisita d.v.s. bilder, flanosagor och sagolådor som stöd vid berättande och att inte läsa rakt ur en bok utan använda andra material för att göra sagan levande. Två av pedagogerna arbetar inte aktivt med visuellt berättande nu men de nämner att de har gjort det tidigare med andra grupper.

Den tredje pedagogen använder sig av rekvisita och flanosagor som stöd vid visuellt berättande med barnen i sin grupp idag. Hen berättar att rekvisita kan vara en sagolåda varifrån hen tar upp olika saker under sagans gång för att göra sagan konkret. Samma pedagog berättar att flanosagor är att lägga upp bilder på en vägg under sagans gång eller ha bilderna färdigt uppsatta och berätta utifrån bilderna den aktuella sagan. Hen anser att sagan blir mera intressant och tydlig med olika rekvisita där barnen lättare hänger med och anser att det stärker och stimulerar barn att lära

sig begrepp och ökar ordförrådet. En pedagog anser även att visuellt berättande gör att barns fantasiförmåga aktiveras bättre då de själva ser konkreta material och själva får börja fantisera.

8.4 Vidarearbete med boken

Alla tre pedagoger nämner att de inte aktivt vidare arbetar med boken på ett väldigt mångsidigt sätt men nämner främst temaarbete och sång. Alla tre pedagoger berättade att de skulle vara roligt att testa på olika sätta men att de inte gör det just nu.

Två av pedagogerna nämner att barn i deras grupp kan föra in sagor som blivit lästa i leken och leka sagan och på så sätt själva arbeta vidare med sagan men det är inget som någon pedagog aktivt påverkar eller arbetar med som enskild metod. Samma pedagoger nämner att det skulle vara roligt att leka sagan men att de inte arbetar aktivt med det just nu. En pedagog berättade att hen har tidigare arbetat med sagogymnastik och att det är ett bra sätt för barn att öva begrepp men pedagogen gör inte det idag med barnen på avdelningen.

”Tror barnen lättare förstår sagan om man skulle leka sagan eller göra teater om den.”

”Leka sagan gör vi inte men skulle vara roligt att göra som till exempel Bockarna Bruce eller så.”

Alla tre pedagoger nämner att de tar med boken som en del då de arbetar med olika teman med barnen i gruppen, att boken är en del där pedagogerna läser för barnen kring det aktuella temat och då kan även faktaböcker användas ifall barnen vill eller behöver få fakta om en viss sak. En pedagog nämner att de nu arbetar kring temat vänner och har till exempel arbetat vidare med boken inom det tema och där barnen gjort egna regler.

Två pedagoger nämner att de arbetar vidare på en bok ibland genom sång varav en pedagog nämner att speciellt språkljudet övas genom att sjunga ord eller rimma.

"Ifall vi har teman kan vi också läsa om det."

8.5 Övriga kommentarer

Alla tre pedagoger nämnde att språkutveckling egentligen finns i allt man gör såsom sagor, sång, rim och ramsor och detta gör alla på sin avdelning varje dag. Även att mycket kommer i vardagen genom aktiviteter och den vägen kan påverka språkutvecklingen hos barn. Alla pedagoger nämnde även vikten i att prata och diskutera med barnen varje dag och att detta stärker språkutvecklingen mycket och mångsidigt. Två av pedagogerna använder sig också av appen Poluglutt där barnen får se och höra sagan via iPad varav en av pedagogerna nämner att genom att också använda sagor via iPad gör att barnen lär sig att sagor inte enbart måste vara i en fysisk bok utan kan finnas på olika sätt.

"Diskussioner tycker jag är väldigt viktigt och att faktiskt prata med barnen och diskutera, benämna saker och rätta om de säger fel. Nog har vi ju också sånger, rim och ramsor som barnen tycker väldigt mycket om och de har vi ofta"

"Att prata med dem, sagor, sång, rim och ramsor absolut"

"Att vi ger möjlighet att utmana barnen med nya ord och det får vi ofta med när vi läser sagor. Sedan allt sådant där vanligt såsom sång, ramsor och rim, allt sådant stöder också språket"

En pedagog berättar att nya sånger läses först och barnen får höra sången som högläsning innan de börjar öva och sjunga den tillsammans. Samma pedagog nämner att de övar munmotoriska övningar genom att använda bilder som stöd.

Alla pedagoger nämnde att genom att vara en bra språklig förebild och att tänka på hur man pratar, vad man pratar och att vara tydlig kan påverka barns språkutveckling. Två pedagoger nämnde även att det är viktigt att inte prata dialekt med barnen och att det ibland är svårt att hålla bort dialekten, en pedagog nämnde även att det kan vara svårt ifall barnet själv har en stark dialekt att själv hålla bort den, men att de försöker.

”Tycker det är viktigt att själv hålla bort dialekten och prata finare, kan ibland vara svårt då man själv är van att prata dialekt”

En av pedagogerna nämnde även att genom att konkret visa samtidigt som man säger ord eller meningar stöder barnet att härma orden och själv öva på att säga orden och lär sig genom det vad ordet betyder. Två av pedagogerna använder sig av tecken som stöd och anser att det gynnar alla men speciellt de med svagare språk och genom att barnen lär sig tecken kan de med starkare språk själva stöda kompiserna med svagare språk. En av pedagogerna använder tecken som stöd väldigt lite.

”Visar och säger samtidigt, vi använder oss också av stödtecken för att allmänt stöda. Barnen lär sig och visar också”

”Vissa tar till sig mera än andra, främst de som är i behov av tecken tar in och lär sig och det är det som vi har som mål men det gynnar alla”

9 Avslutande sammanfattning

Pedagogernas synpunkter, åsikter och kommentarer kom bra fram gällande hur de arbetar med sagor och böcker, vad målet är att stimulera med just de metoder de använder och detta stärkes av teorin. Metoderna i fråga är högläsning, boksamtal, dialogisk läsning, visuellt berättande och vidarearbete med boken. Jag ville inte sätta ord i pedagogernas mun och försökte genom öppna frågor nå de områden som underökningen behandlar. Ville inte påverka pedagogernas svar genom att benämna områden som till exempel språkljud, språkmedvetenhet, ordförråd, ordförståelse och så vidare i de olika frågorna.

Arbetets teoretiska ram tar fasta på olika metoder i hur man kan arbeta med sagan och boken det vill säga högläsning, boksamtal, dialogisk läsning, visuellt berättande samt hur man kan arbeta vidare med en bok inom småbarnspedagogiken. Genom att omfattande

beskriva var metod skilt för sig och undersöka hur en metod kan utföras och vad i barns språkutveckling som påverkas och stimuleras genom den metoden fick jag en bred och omfattande teori av tematiken. Genom att ha en omfattande intervjuguide som systematiskt täckte all teori i varje område skilt för sig försökte jag genom kvalitativa intervjuer undersöka hur pedagogerna verkligen jobbar med sagan och boken och vad de vill påverka och stimulera genom de metoder de valt att arbeta med.

De pedagoger som jag intervjuat läser alla för barnen på respektive avdelning och anser att läsning är mycket viktigt för barns språkutveckling. Alla avdelningar har läshörnor med soffa och bokhyllor på barnens nivå och uppmuntrar barnen till läsning. En pedagog nämner att hen önskar att läshörnan skulle se annorlunda ut, mera inbjudande men att ingen tid finns för att ändra det. Pedagogerna är eniga om att barn lär sig mycket genom böcker och sagor och att läsning i tidig ålder påverkar vidareutveckling senare i skolan.

Alla pedagoger högläser för barnen varav två gör det regelbundet som planerad aktivitet. Det som kom fram i intervjuerna är att genom högläsning vill pedagogerna stimulera ordförrådet, ge ett rätt språk, att barnen får höra att talspråk och skriftspråk låter olika, förståelsen om att bilder och text hör ihop i en bok, öva ordföljd och böjningar samt att det utvecklar fantasin. Alla anser även att det sociala stärks genom att i grupp lyssna på högläsning och att barn behöver olika stimulans och utmaning beroende på utvecklingsnivå. Alla pedagoger nämner även att tidsbrist ibland kan påverka hur väl högläsningen planeras i förväg, tid finns inte alltid.

Alla pedagoger utför boksamtal. Pedagogerna anser att boksamtal stärker ordförrådet, ordförståelsen och att förstå olika begrepp. Pedagogerna anser även att barn får lättare att koppla egna erfarenheter genom att diskutera böckers innehåll tillsammans och att barn blir tryggare att använda språket genom att samtala om det lästa. Dialogisk läsning gör alla pedagoger ibland men olika beroende på barns ålder och gruppens storlek varav en pedagog nämner att om det är liten grupp går det bättre. Det som även kom fram var att genom denna metod får barnen prata och det går lättare om man läst boken innan så barnen håller kvar fokus på vad boken egentligen handlar om.

Visuellt berättande är en metod som enbart en pedagog använder sig av aktivt och då med hjälp av konkreta material i form av flanosagor eller sagolåda. Pedagogen anser att visuellt

berättande gör sagan intressant och tydlig där barns fantasiförmåga stärks och aktiveras så barnen börjat tänka och själv se sagan genom den egna fantasin.

Alla pedagoger nämner att de inte aktivt arbetar vidare med böcker på ett väldigt mångsidigt sätt men nämner främst temaarbete och sång. Genom temaarbete i gruppen och på avdelningen använder de alla boken som en del, kan läsa sagor och böcker som har med aktuella temat att göra eller läser fakta och forskar gällande de områden som barn är intresserade av. Två pedagoger nämner att de ibland kan sjunga sagan eller sjunga sånger om samma tema som sagan de läst om handlat om.

Pedagogerna hade även övriga kommentarer som inte svarar på syftet men är viktiga att lyfta fram då de rör området språkutveckling. Pedagogerna nämnde att språkutveckling egentligen finns i allt man gör, sagor, sång, rim och ramsor samt allt vardagligt som prat och diskussioner. Sånger nämndes och kan även ses som sagor genom att läsa sångerna innan de sjungs. Pedagogerna påpekade även att det är mycket viktigt att vara en bra språklig förebild och att själv tänka på hur man pratar och inte använda dialekt med mera som påverkar barns språkutveckling. Att konkret visa samtidigt som att prata samt tecken som stöd stärker alla barns språkutveckling ansåg alla pedagoger.

9.1 Slutsats

Mitt syfte med examensarbetet var att undersöka hur sagan används som pedagogiskt verktyg inom småbarnspedagogiken med syfte i att stimulera och främja språkutvecklingen hos barn mellan ett och fem år. Jag ville undersöka sagan och boken kan användas och hur pedagogerna använder denna metod inom småbarnspedagogiken för att stimulera barns språkutveckling samt om sagan kombineras med andra metoder inom dagis för att stimulera barns språkutveckling inom småbarnspedagogiken ytterligare.

Resultatet visar att alla pedagoger som deltog i undersökningen använder sig av sagan och boken genom högläsning, boksamtal och dialogisk läsning samt vidarearbete med boken i viss mån. Visuellt berättande används enbart av en pedagog. Resultatet av undersökningen visar att alla pedagoger aktivt läser för barn varje dag i respektive grupp och enligt alla pedagoger är läsning viktig för barns språkutveckling som teorin betonar. Resultatet visar också att pedagogerna anser att läsning tillsammans med barn påverkar senare utveckling i skolan och menar att de barn som inte fått ta del av högläsning har mycket svårare i språk

än de barn som fått ta del av läsning från tidig ålder som teorin tar fasta på. Gemensamt anser pedagogerna även att genom en bok kan man lära sig mycket och behandla olika områden beroende på situation eller barnets behov som teorin tar fasta på genom att behandla olika områden där funderingar och tankar som barn kan ha gällande livet, dem själva och omgivning kan uppstå.

I teorin betonas högläsningen som en metod där barn skapar förståelse gällande böcker, intresset för böcker väcks samt hur skriftspråket låter och låter olika än vad talspråket gör. Teorin tar även fasta på att variation i innehåll samt utseende i en bok ger breda utvecklingsmöjligheter och att läsaren bör vara engagerad för att fånga lyssnarens intresse. Resultatet visar att pedagogernas mål är att påverka barns språkutveckling genom högläsning i utvecklingen av ordförrådet, stärka ordförståelsen, förstå ordföljder och böjningar, stimulera fantasiutveckling och att barn få höra ett rätt språk samt övar koncentrationen som teorin betonar omfattande. Pedagogerna tar även fasta på barnets intresse och gruppens behov i valet av bok vid högläsning för att stärka vissa områden som barnet eller gruppen är i behov av eller utveckla de områden och teman som barnet eller gruppen är intresserade av.

I teorin betonas boksamtal där barn i grupp diskuterar, lyssnar och reflekterar tillsammans resulterar i att barnen får ett rikare talspråk, större ordförråd, lär sig förstå känslor, argumentera, kommunicera och uttrycka sig mångsidigare och det är syftet med boksamtal. Teorin betonar även att genom boksamtal lär sig barn hur ord och meningar kan användas olika i olika situationer. Resultatet visar att pedagogerna genom boksamtal vill stimulera ordförrådet, ordförståelsen och att barn ska bli trygga att använda sitt språk genom diskussioner med andra i grupp samt att koppla egna erfarenheter till det som blivit läst. Resultatet visar också att pedagogerna använder boksamtal för att stärka de sociala färdigheterna i gruppen.

Teorin betonar dialogisk läsning som en metod där barnen är mentalt aktiva under läsandets gång där man genom att ställa frågor under läsningen får barn att reflektera och detta utvecklar fantasin och inre bilder. Resultatet visar att pedagogerna använder dialogisk läsning och pedagogerna anser att det stärker att barn vågar fråga och berätta, tränar koncentrationen att lyssna på varandra samt då barn gör egna reflektioner utvecklas

barnets fantasi. Resultatet visar även att pedagogerna utför dialogisk läsning så barnen får prata och fråga om det som händer i boken.

I teorin betonas visuellt berättande att sagan blir levande och att barns tränar fantasin, koncentration och uppmärksamhet. Resultatet visar att en pedagog använder sig av sagolådor och rekvisita i form av bilder för att stimulera barns fantasi och att se sagan.

I teorin betonas vidarearbete med boken för att stärka språkutvecklingen genom att arbeta med boken på mångsidigt sätt för att skapa djupare förståelse om handlingen i boken och att stimulera kreativitet och spänning. Resultatet av undersökningen visar att pedagogerna inte använder denna metod på ett mångsidigt utan enbart som en del i arbetet kring olika teman där en bok med samma tema kan läsas eller att fakta om någonting barnen är nyfikna och intresserade av undersöks genom en bok. Att arbeta med boken som del av ett tema utvecklar barns intresse och nyfikenhet i ämnet.

9.2 Kritisk granskning

Min undersökning omfattade tre pedagoger, en relativt liten andel som begränsade bredden i min undersökning. För att få bredare djup i resultatet skulle undersökningen ha kunnat omfatta flera pedagoger på flera enheter för att bredare se metodernas mångsidighet och vad de olika metoderna stimulerar i barns språkutveckling beroende på barns ålder och utvecklingsnivå. Undersökningen var liten men resultatet av undersökningen visar att sagan och boken är viktig men för att få en mångsidigare bild som talar för en större grupp pedagoger inom småbarnspedagogiken kunde urvalet vara större och omfatta flera respondenter.

Barn i olika åldrar behöver olika sorts stimulans och genom att undersökningen omfattade tre pedagoger som arbetar med barn i olika åldrar syns det i viss mån i resultatet hur man arbetar olika beroende på barns ålder.

Ett exempel på fortsatt forskning kunde vara att bredda på respondentantalet som omfattar flera dagvårdsenheter där flera pedagoger som arbetar i grupper med barn i olika åldrar skulle ingå för att få ett bredare resultat. Även för att få mera omfattande resultat och på bredare sätt se olikheter och likheter mellan olika avdelningar och åldersgrupper.

Ett annat alternativ kunde vara att göra en uppföljning med samma respondenter efter några år för att se hur arbetet med sagan och boken eventuellt har ändrats och utvecklats.

10 Källförteckning

- Alatalo, T. (2021). *Högläsning -didaktik för språk- läs- och skrivutveckling*. Lund: Studentlitteratur Ab.
- Ashby, E. (2020). *Språkstimulera mera! Att stötta barns språkutveckling*. Lund: Studentlitteratur Ab.
- Björklund, C, Nilsen, M & Pramling Samuelsson, I. (2016). Berättelser som redskap för att föra och följa resonemang. I: *Journal of Early Childhood Education Research*. Vol.12(5): 1-18.
- Chou, M., Cheng, C. & Cheng, Y. (2016) Operating Classroom Aesthetic Reading Environment to Raise Children's Reading Motivation. I: *Universal Journal of Educational Research*. Vol.4(1): 81-97.
- Doverborg & Anstett. (2003) *Barn ritar och berättar*. I: Johansson & Pramling Samuelsson (red). (2003). *Förskolan -barns första skola!* Lund: Studentlitteratur Ab
- Edigius, H. (1999). *Pedagogik för 2000-talet*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Edwards, A. (2017). *Boksamtal med bilderböcker* (Första upplagan.). Stockholm: Natur & Kultur
- Edwards, A. (2020) *Bilderbokens mångfald och möjligheter*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Ellneby, Y. (2007). *Barns rätt att utvecklas*. Stockholm: Natur och kultur.
- Fagerlund, B. & Moqvist, L. (2010). *Låt barnen skapa. Språkutveckling genom bilder*. Stockholm: Hallgren & Fallgren Studieförlag Ab.
- Forsberg Ahlcrona, M. (2012). *Förskolans didaktik och dockan som redskap*. Lund: Studentlitteratur Ab.
- Gammelgård, L. (2015). *Tänk språk! Språkstrategi för småbarnspedagogiken*. Helsingfors: Unigrafia.
- Gjems, L. (2018). *Förskolans arbete med tidig litteracitet*. Lund: Studentlitteratur Ab.
- Granberg, A. (1996). *Småbarns sagostund: Kultur, språk och lek*. Stockholm: Liber Ab.
- Halpenny, A. & Pettersen, J. (2015). *Piaget och det tänkande barnet i utveckling*. Lund: Studentlitteratur Ab.
- Heimer, M. (2016). *Högläsning i förskolan*. Stockholm: Gothia fortbildning Ab.
- Hwang, P. & Nilsson, B. (2019). *Utvecklingspsykologi* (Fjärde utgåvan, första tryckningen.). Stockholm: Natur och Kultur.
- Håland Anveden, P. (2017). *Främja barns språkutveckling*. Stockholm: Skolverket. [Online] https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/api-v2/document/path/larportalen/material/inriktningar/5-las-skriv/F%C3%B6rskola/035-flera-sprak-i-barngruppen/del_03/Material/Flik/Del_03_MomentA/Artiklar/M35_Fsk_03A_02_framja.docx [Hämtat: 18.01.2022]
- Häggström, I. (2013). *Språklekar efter Bornholmsmodellen: En väg till skriftspråket* (10. uppl.). Linköping: Ing-Read Ab.
- Kjersén Edman, L. (2002). *Barn- och ungdomsböcker genom tiderna*. Stockholm: Natur och Kultur.

- Larsson, K. (2019). *Språklig förebild i förskolan: Kommunikation och ledarskap som påverkar barns lärande* (Första upplagan.). Gothia fortbildning AB
- Mcgee, Lea M. Schickedanz, Judith A. (2007) Repeated interactive read-alouds in preschool and kindergarten. I: *International Reading Association*. Vol. 60(8): 742–751.
- Nilsson, M., Grankvist, A., Johansson, E., Thure, J. & Ferholt, B. (2018). *Lek, lärande och lycka: Lekande och utforskande i förskolan*. Gleerups Utbildning AB.
- Olofsson, B. (2010). *Meningsfull samling i förskolan*. Lärarförbundets förlag.
- Pihlgren, A. S. (2020). *Läsa, skriva och räkna i förskolan: Ett undervisande förhållningssätt* (Första utgåvan.). Stockholm: Natur och Kultur.
- Pramling Samuelsson, I. & Asplund Carlsson, M. (2014). *Det lekande lärande barnet i en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber Ab.
- Sjöberg, C. (2018). *Språkleka i förskolan. Barns möjlighet till ett rikt språk*. Stockholm: Gothia Fortbildning.
- Strid, A. (2016). *Bygg barns ordförråd* (1. uppl.). Stockholm: Natur & kultur
- Svensson, A. K. (1998). *Barnet, språket och miljön: Från ord till mening*. Lund: Studentlitteratur Ab.
- Svensson, A. K. (1995). *Språkglädje: Språklekar i förskola och skola* (2. [tr.]). Lund: Studentlitteratur Ab.
- Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur
- Utbildningsstyrelsen. (2018). *Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018*. [Hämtat 2.12.2021] från: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/grunderna-for-planen-for-smabarnspedagogik-2018_0.pdf
- Whorral, Jennifer. & Q. Cabell, Sonia. (2015). Supporting Children's Oral Language Development in the Preschool Classroom. I: *Early Childhood Educ Journal*. Vol.44(4): 335-241, DOI 10.1007/s10643-015-0719-0.
- Wasik, B.A. (2010). What teachers can do to promote preschooler vocabulary development: Strategies from an effective language and literacy professional development coaching model. I: *The Reading Teacher*. Vol. 63(8): 621–633.
- Wood, D. (1999). *Hur barn tänker och lär: Tänkandets utveckling i ett socialt sammanhang* (2. [rev. och utök.] uppl.). Lund: Studentlitteratur Ab.

Bilaga 1

Intervjuguide

Inledning

- 1) Kan du berätta lite om din bakgrund inom småbarnspedagogiken?
- 2) Vad fick dig intresserad av att jobba inom småbarnspedagogiken?
- 3) Med vilka åldersgrupper har du arbetat med tidigare och vilken åldersgrupp arbetar du med idag?
- 4) Vad betyder språkutveckling för dig?
- 5) Hur stöder du barns språkutveckling på din avdelning?

Boken och sagan

- 1) Tycker du läsning med och för barn är viktigt?
- 2) Hur ser er lässtrategi ut?
- 3) Högläser du för barnen på avdelningen?
 - a. Planerar du denna aktivitet? Hur?
 - b. Vad styr bokvalet?
 - c. Hur anser du att högläsningen stimulerar barns språkutveckling?
- 4) Använder du dig av boksamtal med barnen?
 - a. Planerar du denna aktivitet? Hur?
 - b. Vad styr valet av bok du använder dig av?
 - c. Hur anser du att boksamtal stimulerar barns språkutveckling?
 - d. Kan det finnas andra fördelar med att samtala om det lästa tillsammans med barnen lär dem sig annat än språket i sig?
- 5) Ägnar du dig åt dialogisk läsning?
 - a) Hur gör du och vad lägger du tyngdpunkt på?
 - b) Hur anser du att dialogisk läsning påverkar och stimulerar barns språkutveckling och vad specifikt tränas ?
- 6) Visuellt berättande, vad betyder det för dig?
 - a) Använder du det med barnen på din enhet och hur?
 - b) Hur stimuleras barns språkutveckling genom att använda denna metod enligt dig?
- 7) Kan du komma på andra sätt du använder sagan/ boken på din avdelning?
- 8) Kombinerar du boken/sagan med andra aktiviteter?
 - a) Hur tänker du att detta stimulerar barn att utveckla sitt språk?
- 9) Hur stöder du barn att själv ta initiativ till läsning och böcker?
- 10) Har barnen fri tillgång till böcker under dagen?
- 11) Hur ser er "bokhörna" ut på avdelningen?
- 12) Finns det någonting du ännu vill tillägga som vi inte tagit upp?